Budai népszinház.

Május 2. Népelőadásul : *„István, első magyar király“* 1. és 5-ik felvonása, s *„A korista.“* bohójelenet.

Május 3. Zádor jutalmára : *„Egy szinész otthon“* és *„Fips, a hires nőszabó.“* Vigjáték. Az első eredeti darab volna, de oly gyenge mű, hogy csodálkoznunk kell rajta, mikép kerülhetett előadásra. Kivánunk neki, a mult csütörtökön előadott , Házasság látatlanban“ czimü, szintén uj sületlenséggel egyetemben — örök nyugodalmat. A második vigjáték eléggé mulattató. A czimszerepet Zádor, kit a közönség koszorukkal tisztelt meg, igen ügyesen személyesitett.

Május 4. *„Lumpáczi vagabundus.“* Bohózat.

Május 5. Molnárné jutalomjátékául, először : *„Csizmadiát fogott.“* Vigjáték 1 felvonásban. *„A szerelmes kántor.“* Eredeti operette 1 felv. Öt nap alatt ma adták elő a harmadik uj darabot a népszinházban, de mind a három darab csak arra szolgálhat, hogy annál jobban érezzük egy szinműbiráló választmány szükségességét, melynek életbeléptetését nem ajánlhatjuk eléggé az igazgatóságnak. Nemcsak az, ki a „Csizmadiát fogott“ vigjátékot leforditotta, hanem az igazgató, midőn azt szinre hozta, s a közönség is, midőn megnézte, igazán — csizmadiát fogott. A jutalmazott művésznőt koszorukkal és zajos tapsokkal üdvözölte a közönség.

Május 6. *„Molière élete és halála.“* Dráma 4 felv.

Május 7. *„Richelieu első párbaja.“* Vigjáték 3 felv.

Május 8. *„Gritti.“* Eredeti szomorujáték 5 felv. *Szigligetitől.*

Nyilt tér. *)

— (*Szülőket érdeklö.*) A nemzet életének legártalmasabb a nép szaporátlansága — és ez utóbbinak megvannak az ő megszámlálhatlan okai. — Ezen elvnél fogva feladatomnak ismerem, nemzetem szaporaságát elősegiteni, és ennek utjában álló egyes okokat eltávolitani. Ily oknak veszemföl a *görvélyt* (scrophulát), a melynek gyökeres gyógyitására a legkedvezőbb időszak a tavasz. Ezennel köztudomásra bocsátom azt, hogy oly szülék, kiknek gyermekei, scrophulában szenvednek, legyen az bár fül, szem, orr, nyak, stb. általam bizton és gyökeresen gyógyittatnak ki. Hazámnak bármely egyes vidékeire, rendesen leirt betegség tárgyában levél utján bárkivel is minden időben szivesen közlöm orvosi tanácsomat. — Állandó lakásom Zemplénmegye, Nagy-Mihály, *Ocsváry*, orvos és szülész.

SAKKJÁTÉK.

124-ik sz. feladvány. — Kovács Lajostól (Balmaz-Ujváros).

Sötét.

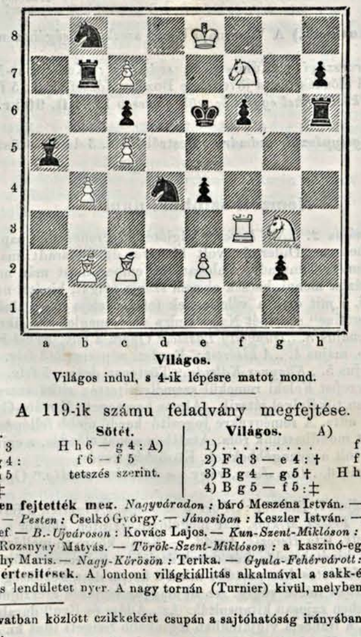

Világos.

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 119-ik számu feladvány megfejtése.

Világos.	Sötét.	Világos. A)	Sötét.
1) F d 1 — f 3	H h 6 — g 4 : A)	1)	f 6 — f 5
2) F d 3 — g 4 :	f 6 — f 5	2) F d 3 — e 4 : †	f 5 — e 4 :
3) F g 4 — h 5	tetszés szerint.	3) B g 4 — g 5 †	H h 6 — f 5
4) F g 4 — ‡		4) B g 5 — f 5 : ‡	

Helyesen fejtették meg. *Nagyváradon :* báró Meszéna István. — *Veszprémben :* Fülöp József. — *Pesten :* Cselkó György. — *Jánosiban :* Keszler István. — *Parabutyban :* Rothfield József — *B.-Ujvároson :* Kovács Lajos. — *Kun-Szent-Miklóson :* Bankos Károly. — *Zombán :* Rozsnyay Mátyás. — *Török-Szent-Miklóson :* a kaszinó-egylet. — *Nagy-Marján :* Beöthy Maris. — *Nagy-Kőrösön :* Terika. — *Gyula-Fehérvárott :* Horváth Lajos.

Rövid értesitések. A londoni világkiállitás alkalmával a sakk-élet is ujabb és pedig hatalmas lendületet nyer. A nagy tornán (Turnier) kivül, melyben a leghirnevesebb játékosok nemzetkülönbség nélkül fognak küzdeni egymással; a feladványok is különös figyelemben részesülnek. *Négy* jutalom van kitüzve a *legjobb hat feladványra,* mely jutalmak közül az első 200 ft. E pályadijakért versenyzők hat feladványnál sem többet, sem kevesebbet nem küldhetnek. A legjobb *egyes feladvány* 100 ft. dijat nyer. A lépések száma 3-tól 5-ig terjedhet. Ezeken kivül a legjobb *önmatra,* s a legjobb hat *végjátékra* külön-külön szintén jutalmat tüztek ki. E pályázásoktól előre is sok szépet várhatunk, és sikerökről sakk-barátainkat értesiteni, s a legkitünőbbeket közölni el nem mulasztjuk.

Gyula-Fehérvár : Az I táblán Világos 26) H h 7 — f 6 ; a II táblán pedig Sötét 20) f 5 — e 4 : lépéseit küldi önnek feleletül. A feladványokat addig is, mig megvizsgálnók, igen köszönjük. A mult két feladványnak is helyes megfejtését kaptuk. — *Nagy-Marja :* B M. Örülünk, ha a nemes sakkjátékot, a játékok királyát, a szépnem között is terjedni látjuk. A szépirodalmi lapok képtalányainál és szórejtvényeinél ez mindenesetre elmésebb és nemesebb mulatság. S hogy a szépnemből is vannak, kik e téren szép sikert tudnak előmutatni, Nagy-Marján kivül Balaton-Boglárt is bizonyságul hivjuk. — *Nagy-Kőrös :* T. A kezdet sikerült, a folytatásnak is hasonló sikert ohajtunk. *Zomba :* R M. A magyar termékek egyik szerény győzelmét tudatjuk önnel, ha megsugjuk, hogy feladványainkat a bécsi képes ujság is átszedi. — *Török-Szent-Miklós :* A kaszinó-egylet. Üdvözöljük önöket mint uj vendégeket a rég elhagyott téren.

XXIV. sz. feladv. — Bankos Károlytól (Kun-Szent-Miklóson.)

c 2. a 7. c7, h4. g2 b3, f3. e 5. d 8. d6, f5. a4, f4. e6. d5, e3, g5.

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

Szerkesztői mondanivaló.

6014. **Róbert Károly.** További gyakorlat után tökéletesebb küldeményekre tartunk számot.

6015. **Szilsárkány.** K. E. A kivánt könyvek és hirlap megvan rendelve s eddig utnak inditva.

6016. **Bécs.** K. T. A „várt“ válasz nem érkezhetik; okát megmagyarázzuk magánuton. A legujabb „levél“ meghalt; bebalzsamoztuk (a mire egyébiránt, erős szagánál fogva, sztiszség sem volt) s eltettük raritásaink közé. De már erre lesz egy pár igénytelen észrevételünk.

6017. **Debreczen.** K. A. Képzeljük, milyen alkalmatlanok lehetnek a gazdasszonyok háztartásában a hangyák, melyek az ételmaradékokat, kivált a czukros tésztanemüeket seregesen szokták ellepni. A patkány-irtásra vonatkozólag egy időben igen hasznos és gyakorlati utasításokat közöltünk lapunkban, tapasztalt gazdák értesitései nyomán; — megleh-t, hogy a hangyák eltávolitása módjára nézve is akad majd valaki, a ki egy alkalmas szert ajánlhat. Felszólitjuk az illetőket tapasztalásaik szives közlésére, hogy ön s bizonyosan többek ohajtásának e részben megfelelhessünk.

1018. **Aba.** L. S. Az ajánlott képeket és leirást a V U. 1859. évi 1. számában közöltük. Az a kérdés, mennyiben egészíti ki ön dolgozata az ott mondottakat ? Mindesetre olvasnunk kellene azt, hogy mi is véleményt mondhassunk.

6019. **Kolozsvár.** Á.-nak. Az idei lapszámok elindultak; a kérdéses czikk már talán a jövő számban követni fogja. Most bele nem fért.

6020. **Sixtus papa.** A czikk csak később kerülhetne a sorozatba. Ha elolvastuk, határozott véleményt mondunk.

6021. **Anyamhoz. Miért omol..?** stb. Fiatal kisérlet, mely a nyilvánosság napvilágán párává enyésznék. Mikor valaki nagy dolgot akar mondani, s mégis semmit s em mond, akkor körülbelül ugy ir, mint ön :

„De könyeid, mik értem hullnak el (elhull!),
Ügy hatnak szümre, mint a bősz villám (!).“

6022. **Boldog „az, ki . . . A harmatcsepp románcza** stb. Szivesked jék ön az előbbi számu „mondanivalót“ figyelembe venni és alkalmazni. Később örömest találkozunk ismét.

6023. **K—y. P—r.** Gyermekded ábrándozó! ha azt hiszi ön, hogy e czikk most napvilágot láthatna.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	☉ Nap- kelet	☉ Nap- nyug	☾ Hold- kelet	☾ Hold- nyug.
	Május.	Apr. (ó)	Ijar	ó. p.	ó. p.	ó. p.	ó. p.
11	**Vasár.**	**E 3 Jubilate**	**E J.** Asp.	**29 G. Jubil.**	11 Kun.	4 39	7 23	4 35	3 33
12	Hétfő	Pongrácz v.	Pongrác	**30 Jakab**	12 Pon	4 29	7 24	5 37	3 1
13	Kedd	Szervácz p.	Mucius	**1 Május**	13 Béla	4 28	7 25	7 20	3 35
14	Szer.	Bonifácz p.	Jóltevő	**2 Vizszent**	14 Jólt.	4 27	7 26	8 38	4 18
15	Csöt.	Zsófia szüz	N. Zsófia	3 Tim. Laur	15 Zsóf	4 25	7 28	9 46	5 12
16	Pént.	Nep János v.	Csatár	4 Pelagia	16 Csat	4 24	7 29	10 41	6 17
17	Szom.	Ubald, Basil.	Szépike	5 Irene	**17 37 S**	4 23	7 30	11 24	7 31

Holdnegyed : (☽) Holdtölte 14-én, 12 óra 16 percz reggel.

TARTALOM.

Lukács Móricz (arczkép). — Szilágyi Mihálynak szomoru dalai török rabságában. *Thaly Kálmán.* — A debreczeni kastély (folytatás). *Jókai Mór.* — A páncélos hajók első csatája Észak-Amerikában (két képpel). — Vastermelés (folytatás). *Szontagh Pál.* — Levelek a londoni kiállitásról. VII. Dr. *T.* — A Vezuv, Pompeji és Herculanum (folytatás, képekkel). Dr. *Bardocz Lajos.* — **Tárház :** Nehány adat gróf Fáy István — mint magyar zeneköltő és zongoraművész — életéből. *Merk János.* — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi ujság? Nemzeti szinházi napló. — Budai népszinház. — Nyilt tér. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Mai számunkhoz van csatolva : Hartleben C. A. könyvkereskedésében Pesten megjelent s ajánlásra méltó legujabb könyvek hirdetménye.

Felelős szerkesztő **Pákh Albert** (lak. : magyar-utcza 1. sz.)

*) E rovatban közlött czikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

Kiadó-tulajdonos **Heckenast Gusztáv.** — Nyomatja **Landerer** és **Heckenast**, egyetem-utcza 4. szám alatt Pesten 1862.

20-ik szám. Kilenczedik évi folyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, május 18-án 1862.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1½ iven jelenik meg. **Előfizetési dij** Buda-Pesten **házhoz küldve** vagy **postai uton** külön a **Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft.**, a **Politikai Ujdonságokkal** együtt **5 ft. ujpénzben.** — Az előfizetési dij a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utcza 4. szám) bérmentve utasitandó (Szerkesztőségi szállás : magyar-utcza 1. szám.)

Kriza János, erdélyi unitárius püspök.

Kriza János, erdélyi unitárius püspök szül. 1812. jul. 28-án Miklósvár székely fiuszékben Nagy-Ajtán, atyja, Kriza János, odavaló unitárius pap volt. Elemi tanulmányait a helybeli iskolában kezdvén, 1820—1825-ig a thoroczkai népiskolában folytatta s akkor a székely-kereszturi középtanodába, innen pedig 1829. a kolozsvári főtanodába (kollegium) ment át, hol a bölcsészet és hittudomány folyamait 1833-ig végezvén, 1833—35-ig a jogfolyamot, a kolozsvári evang. reform. kollegiumban hallgatta — mindenütt, mindent kitünő sikerrel. A jogfolyam tanulása alatt, az algymnasiumi osztályokban köztanitó, az igazgató tanár mellett a főtanoda könyvtárának segédfelügyelője, s a tanodai ifjuságtól ez években alapitott *„olvasó-társaságnak“* egyik alapitó tagja. Iskolai tanulása alatt, önszorgalom utján tanult meg latinul, németül, francziául és angolul, ugy, hogy a két utólsó nyelven való forditásait, az alább ismertetendő *„Reméný“* czimü zsebkönyvben Toldy a legjelesebb magyar forditások közé sorozta. 1835-ben a kolozsvári anyaeklézsia papjává választotta, s bővebb önkiképzés végett — ezen egyház ősi szokása szerint — saját költségén, külföldi akadémiára küldötte, jelesen a berlinire, mint-hogy azon időben máshova menni az erdélyieknek nem volt szabad. Berlinben volt 1837-ig. Ez év septemberében visszajövén, papi hivatalát megkezdette; de akademiai megfeszitett munkássága oly károsan hatott egészségére, hogy azt csakhamar félbe kellett hagynia, s teendőit egy évig segédpappal végeztetnie.

A komolyabb foglalkozástól visszavonult szellem, üdülést a költészet nyájas karjai között keresett, e gyöngélkedése időszakát is egy szép eszme valósitására forditván. Folyamatban volt t. i. az unitáriusok főtanodájában, már évek óta egy előbb *Viola*, később *Reméný* nevet viselt zsebkönyv szerkesztése, s hetenként megjelenő ivekben kéziratilag kiadása, melynek kezdeményezője Kriza volt, Szentiváni Mihály, Nagy Elek, Gálfi Sándor, Kanyaró Pál, a nem rég elhunyt Veres József s több barátival. — Most közakarattal elhatározták, hogy a zsebkönyvekben levő és már jókora számra gyült zsenge elmeművek gyöngyeit, nyomtatva kiadják. A kiválogatás gondja, a nevezett kis baráti köré, a szerkesztés a Krizáé volt. Igy jelent meg a kolozsvári unitárius tanuló ifjuság neve alatt 1839. a *Reméný* czimü zsebkönyv, melyet a kritika kitünőleg méltányolva fogadott, de a koszorut a szerkesztő homlokára tette. Kriza e zsebkönyvben öt név alatt irt, ezek voltak : *bevallott neve, Taraczki, Vadormi, Tündeffi* és *Ajtavári.* A *„Figyelmező“* czimü, akkor nagy tekintetben állott folyóirat azon évi 17. számban 274.—282. lapig Toldy Ferencz ismertetvén azt, tartalmából egész verseket közölt — hármat a Krizáét, s ugyan tőle egy egész sor epigrammot : „az irók nagy részét legujabb költészetünkben teljesen jártasaknak, a nyelv és költői formák teljes birtokában levőknek vallja; de — ugymond — minden társai fölött kitünik Kriza, seregével külön nemü, igen szerencsés dolgozatinak leginkább a népdalban és lyrai epigrammban; s végre üdvözölvén az ifju irósereget, mint ügyfeleit a választott pályán, igy végzi ismertetését : Ők hivatva vannak arra, hogy Erdélyben a költői literaturának egy szebb korszakát kezdjék meg. Mindenesetre pedig — igy végzi ismertetését Toldy — az oly szük eszközü, s oly csekély módu, de annál lelkesb vezérletü kolozsvári unitarium kollegiumé marad a dicsőség, hogy első volt, mely annyi szép erőt ébreszte föl és központosita a literatura egyik legfontosb és hatóbb ága szerencsés mivelésére, s Magyarország nyelvcsinositó haladási fokára emelkedvén, Erdélyt oly igen követésre méltó példával előzte meg.“

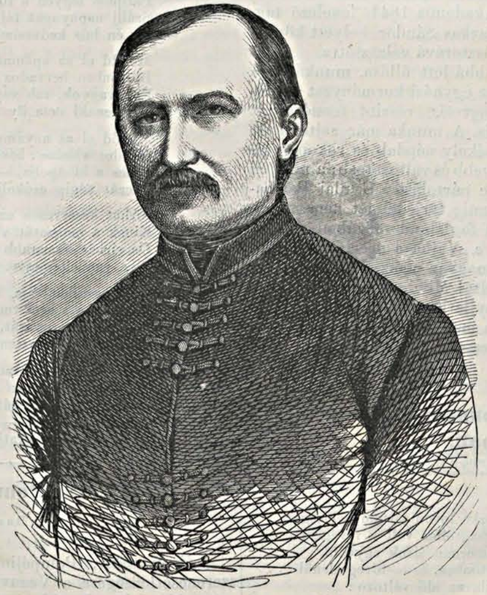

KRIZA JÁNOS, PÜSPÖK.

A kritika e bátoritó és méltányló szava által Kriza jó hirneve az irodalomban meg lön alapitva; az unitarius ifjuság szivében pedig, a hazai irodalom és művészet iránti lelkesedés oly lángra gyult, mely

azóta is folytonosan tovább és tovább viszi a szép és jó ösvényen. — A *Reménynek* még azután két kötete jelent meg 1840. és 1841. a korán elhunyt jeles publicista *Szentiváni Mihály* szerkesztése alatt, de az első kötet *szerkesztője* mindenikben nevezetes részt vett, valamint egyidejüleg az Athenaeumba is irt lyrai költeményeket; s müveit mindenütt tetszéssel fogadták, a kritika méltányolta, a nép ajkára vette érzelmeit hün tolmácsoló dalait s Kriza három év alatt Erdély társ nélküli népdalnoka lett.

1840. pappá szenteltetett a bölöni közzsinaton, a mikor egyszersmind hittanárnak is megválasztották. 1843. egyházi főjegyzövé lön helyettesitve, mely hivatalra 1845. kolozsvári tanár Székely Mózest választották, a ki 1852. a püspöki teendők vitelével hivatalból folyólag megbizatván: Kriza rendes főjegyzövé helyettesittetett. 1854. kolozs-dobokai esperes lett, s 1861. jul. 1 én a thordai zsinaton püspökké választatott.

E husz év alatt, munkásságának két főiránya volt; mint lelkész, papi, mint hittanár, tanitói kötelességének betöltése foglalta el ideje s ereje legjobb részét, a mi fennmaradt, egyházi és hazai közirodalmi czélokra szentelte. Egyházi beszédeivel, melyek közül sok van kinyomtatva, maradandó emléket állitott hallgatói, kézikönyveivel s jelesen erkölcstana, egyháztörténelme s hittana által — tanitványai szivében. Az utóbbi téren fötanácsi megbizatás folytán dolgozta gyermekek számára: „*Keresztyén vallás elemei*“ — czimü kézikönyvét, a nagyobbaknak a „*Nagy Katechesis*“ — czimüt ujra kiadta, ugy szintén a: *Halotti énekes könyvet* is ujból dolgozta, az időhöz alkalmazva sokat, s nem egy jelessel megtoldva a gyüjteményt, mindeniket az egyház önköltségén adván ki. A hazai közirodalmat azalatt is folyvást figyelemmel kisérte, a *Nemzeti Társalkodó* s *Uj Magyar Muzeum* hasábjain dolgozatok jelentek meg tőle, s az elsőnek egy évig segédszerkesztője, az erdélyi szabadelvü hirlapi sajtónak a Méhes-féle *Erdélyi Hiradótól* kezdve, a most megjelenő *Kolozsvári Közlönyig*, rendes tárczával biró dolgozótársa volt, s a Brassai-féle *Vasárnapi Ujság* külföldi hir-rovatának rendes irója. 1843. báró Kemény Zsigmonddal kiadták *Szentiváni Mihály müveinek I-ső kötetét*, ugyanakkor hirdetett előfizetést *Vadrózsák* czimü székely népköltészeti gyüjteményére, minek azonban kiadását, a nyilatkozó részvét csekélysége miatt, boldogabb időkre hagyta. 1861. Nagy Lajos tanár társával alapitották a *Keresztyén Magvető* czimü egyházi és egyháztörténeti időszaki iratot, melyet közönség és kritika szintén kedvezőleg fogadott, s a melynek most II-ik kötete készül sajtó alá. E sokoldalu munkásság jutalma közelismerés volt. A jeles férfi saját felekezete, mint más vallásuak előtt, mindig tiszteletben állott; az Akademia 1841. levelező tagjává, a helybeli nagy kaszinó néhai Farkas Sándor helyett könyvtárnokká s utoljára egyháza fölelki pásztorává választotta.

Most, mióta némileg nyugalmasabbá lett állása, munkássága is concentráltabb irányt vett, idejét az egyházi kormányzat gondjain kivül, részint a „*Keresztyén Magvető*,“ részint fennérintett 1843-ki szándéka valósitására forditja. A munka már sajtó alatt van; czime a régi lesz: *Vadrózsák*, székely népdal- és rokon gyüjteménye; tartalma azonban szebb, bövebb és változatosb; a minden szépet és jót gyámolitó gr. Mikó Imre pártolása s Gyulai Pál baráti segédkezése mellett fog megjelenni; terjedelmét nem mondhatni meg előre, az I-ső kötet 30 ivet foglaland megában, s *kiterjed a székely népköltészet egész körére*. Vajha a specifice székely vállalat, a nemes székely, söt egész magyar nemzetnek azon pártolásában részesülne, a melyre az méltó! Mind, a ki eddig abból valamit olvasott, valamint az eddig nyilatkozott lapok is, egyhangulag vallják, hogy az gyöngye lesz a magyar irodalomnak s főleg a magyar népköltészetnek! Isten éltesse soká a derék főpapot, a nemzet és irodalom diszére! *A.*—

Szilágyi Mihálynak szomoru dalai török rabságában.

„Szilágyi Mihály tömlöcz rosztélyán kinézdegél vala,
Kobza kezében, keserves nótát szépen veri vala.“
(A szendrői mésztelen, 1571.)

IV.

Hajdan éles kard volt kezemben:
Most meg a kezem van bilincsben;
Vértül leve rozsdás pallosom:
Könytül rozsdás most a rabvasom!
Hajh, az idő változó:
Tegnap derü, már ma hó!

Büszke lovon jártam délczegen,
Kócsagtollas volt a fővegem;
Szomoruan járok egyedül,
Börtönben, és — fővegtelenül....
Hajh, az idő változó:
Tegnap derü, ma már hó!

Fészek volt a szivem; de vidám
Örömmadarkáknak fészke ám!...
— Áll a fészek búsan magába:
Elröpült a sok vig madárka!
Hajh, az idő változó:
Tegnap derü, ma már hó!

Tavasz lőn, az eltünt madarak
Ujra visszatértek, szálltanak;
Oh de mire visszajöttenek:
Széthordák a fészket a szelek....
Hajh, az idő mulandó:
Fejemre száll majd a hó!....

V.

Viharlábu, hamar járó,
Édes fakó lovam: Ráró!
A ki annyi ütközetben
Hűségesen voltál velem:
Ki ül mostan a nyergedben?!

Szeret-e mint régi gazdád?
Van-e annyi gondja reád?
Kinéz-e az abrakláshoz?
Elvezet-e hűs forráshoz —
Mielőtt még fölkantároz?....

Ha megvérez az ütközet:
Gyógyitja-e sebeidet?...
Jó „maczkó“-jának nevez e?
Simogat-e, ölelget-e?
Nyájas-e a tekintete?

Nyájas lehet, jó is lehet!
Meglehet, hogy ápol, szeret:
Mégis tudom, jó paripám
Oly urat mint én, ezután
Nem lelsz te már, — sohase tán!

Tudom, soká megsinlettél!...
Nyugtalanul nyeritettél;
Arany-abrak, tele jászol....
S koplaltál a busulástól:
Távol volt a gazdád, távol!

S a török meg nem foghatta:
Mért busul az istenadta!
Nem is kell az abrak neki;
Kényes lehet.... nem szereti, —
S másik lova elé veti.

Te pedig a volt gazdádat
Szomorun csak vártad.... vártad....
— Édes lovam, ne várj, ne várj!...
Börtönnek bús homálya zár:
Hiába vársz gazdádra már!

VI.

Keserü kenyere
A török császárnak;
Szegény rab süti azt, —
Szegény rab számára!

Keserü kenyér ez:
Könyektől keserü!

A mig az dagasztja:
Könyje hull közéje;
A mig ez fogyasztja:
Könyje hull reája....

Szegény rabnak vére
Mind könnyné változik:
S könyjét mind elsirja
Száraz kenyerére....

VII.

Merre szálltok felhők? Nyugotra, nyugotra!...
Elmegyünk, s elviszszük a te szép honodba
A szegény raboknak — fogoly magyaroknak
Nagy siralom mondását.

Szállj el én lelkemnek fájó sohajtása, —
Paripám legyen a föllegek gyors szárnya!
Szállj napnyugat tájra, jó Magyarországba
Az én bús kedvesimhez.

Mondd el az apámnak: hogy be vagyok zárva,
Börtönben hervadoz életem virága;
Rab vagyok, rab vagyok; — bánatim oly nagyok,
Mert senki nem ily árva!

Mondd el az anyámnak: nincs a ki fiára
Gondot viselne: bár a beteg ágyába....
Nincs a ki ápolja, — hiven istápolja,
Arczát végig csókolja....

Sirhat keservesen az az édes szüle —
Kinek a magzatát viszik temetőbe:
De sirhat hamarabb: kinek a fia rab, —
Élve van eltemetve.

Nem borulhat rája, a koporsójára:
De még azt sem tudja: hogy melyik órába,
Szerelmes magzatát, egyetlen támaszát
Hurczolják elveszteni!...

Sirjatok szülői a szegény raboknak!
Keserves sorsa van a ti fiatoknak!.....
Bánattal itatják, bánattal altatják:
S mikor lefejezik —
Még meg sem siratják!

Thali Kálmán.

A Vezuv, Pompeji és Herculanum.

Dr. Bardocz Lajostól.

(Vége.)

Herculanum, Pompéjinél egy nagyobb és népesebb város, szerencsétlenségére a Vezuvhoz közelebb feküdt, s ennélfogva elpusztulása is hirtelenebb következett be, mint emezé. A földtömeg,

mely Pompejit elboritotta, hamuiszaphoz hasonló állományból van, melyet könnyen fel lehet ásni; Herculanum ellenben, ha a legalsó réteget kiveszszük, tömött lávatömeg által borittatott el, mely minden szerves életet megölt. A körülmények odamutatnak, hogy e pusztitó elem oly hirtelenséggel rontott a városra, hogy a lakosság nagy részének a menekülésre sem volt elegendő ideje. Herculanum ennélfogva üvegkemény lávatömegbe van befoglalva, melynek feltörése nem sokkal könnyebb, mint valamely köszikláé.

Portici, egy népes város, és Resina, melyet csak a királyi palota választ el amattól, Herculanum felett vannak felépitve. Hogy ezen városok a tüzhegy kitörése által eltemetett város fölé épittettek, esetlegesen történt, mert ezen épitkezések alkalmával senki sem tudta, hogy Herculanum a roppant kiterjedésü lávatelep alatt körülbelől melyik helyen fekszik.

A város felfedezése következőkép történt. A mult században, Portici egyik részében a királyi palota szomszédságában Elboeuf herczeg lakott. A vizszükség e városban, mint könnyen elképzelhetjük, igen érezhető, mert nem mindenkinek van pénze arra, hogy a sziklakemény lávatömegen keresztül, száz lábat felülhaladó mélységre kutat ásasson. A herczeg is vizszükében szenvedett, s hogy e szükséget elháritsa, elhatározta, hogy kutat fog ásatni, ha a munka még oly költséges lesz is. A munkálat a mult század utolsó éveiben kezdetett meg.

Midőn a munkások a tetemes vastagságu lávarétegen magukat átfurták, váratlanul egy horzsatelepre akadtak, melyben munkájokat sokkal könnyebben folytathatták. E horzsarétegben három női szobor találtatott, melyek kiásatásuk után Bécsbe küldettek; most azonban nem itt, hanem a drezdai régiségi muzeumban találhatók fel.

E felfedezésből már gyanitható volt, hogy a kutásók viz helyett régi ritkaságokra fognak akadni, s ennélfogva a munkát kettőztetett szorgalommal folytatták. A mint az ásás tovább haladott, egyik munkás csákánya a szinház ajtajára akadt. Mily váratlan volt a felfedezés, oly hévvel kezdettek a kutatások megindulni. A munka nagy része azonban hiábavaló volt; mert a kutatók figyelmöket nem a város napfényre hozására, hanem a könnyen elhordható ritkaságok kiszedegetésére forditották s igy a földtömeget az aknából nem hordották ki, hanem egyik helyről a másikra hányták. E szerint a város kiásatott és ismét eltemettetett.

A bejárás, mely Herculanumba vezet, egy aknaalaku lejárás a föld alá, mely fölé e szavak vannak irva: „*scale di Herculano*“ (a herculanumi lépcső). E bejárás Porticiben van, melyen az ember 100 lépcsőn fáklya világánál száll le a föld alatt pihenő siri városba.

A legelső tárgy, mely a fáklya világánál a látogató szeme elé akad, mindenesetre a szinház, diszesen épitve és márvány üléssoraival együtt oly állapotban megtartva, hogy játszani lehetne benne. A 18 márványüléssor fokonként emelkedik felfelé, melyeken kivül még három csinos tornácz által fedett üléssor látható, mely, ugylátszik, a hölgyek számára volt készitve, hogy azokat a fejök fölött levő fedélzet által a nap sugarai ellen védjék. A 4—5000 nézőt könnyen befogadó szinház földszine szép sárgaszinü márványnyal csinosan ki van kövezve, a szinpadon diszes oszlopok nyulnak fel, a pártázatot pedig egy bronzból készitett lócsoportozat diszitette, egyik isten kocsija elébe fogva és egy kormányzó által igazgatva, mindnyájan müvészi kezek által készitve. A talapzat fehér márványból kifaragva, még régi helyén látható, de a diszes lócsoportot a lávatömeg iszonyu terhe darabokra rombolta. Az egyes darabokat nem lett volna nehéz ujból összerakni; de miután azok a szinház egyik szögletében összehányattak, és itt minden gond és felügyelet nélkül saját sorsukra bizattak, a becses maradványok egy részét rosz emberek lopták el, másik részéből pedig a nápolyi királyi család számára mellképek öntettek. Egy kis rész megmaradt ugyan, de ez már nem ugyanazon egy ló maradványa volt, hanem mindenikből egykét darab. Hogy ezek is el ne veszszenek, elhatároztatott, hogy a megmaradt különféle részek egy egészszé állittassanak össze, és igy a négy lóból egy lett, ugy, hogy egyik lónak feje, a másiknak előlába, a harmadiknak utólába, s igy tovább, rakatott össze egy egészszé, a hiányzó részek pedig uj darabok által pótoltattak ki. E mesterségesen összetatarozott ló, mely, mint elképzelhetjük, nem annyira müvészeti, mint csak régiségi becscsel bir, a porticii muzeumba hozatott fel.

A szinház mellett a tágas vásártér, az ugynevezett forum került el, melyet, mint Pompejiben láttuk, müvészi kezek által készitett szobrok és állványok diszitettek, sokan közölök különbnél különb feliratokkal ellátva. Ezek közt találtatott a Balbi család szépen kiállitott két lovagszobra, fehér márványból remekül kifaragva, melyek hasonlag a porticii muzeumba hozattak fel.

A forum egyik oldalán Hercules temploma látható, kerekded alakban csinos izléssel felépitve, melynek belsejét számos festmények diszesitették. Ezek közt szemlélhető a kretai kalandjáról a Minotaurussal együtt visszatérő Theseus, Telephus születése, az Achillest oktató centaur, Chiron és még számos érdekesnél érdekesebb s még jó karban levő festmények, melyek gondos kezek által a falról, melyet diszitettek, leválasztattak, és a porticii muzeumba felhozattak.

Legérdekesebb találmány volt egy villa, mely a forumtól nem messze feküdt. E villában egy könyvtár találtatott, melyben 1500 darabnál több könyv épen azon helyzetben nyugodott, melyben azokat tulajdonosuk legutoljára elhagyta. E könyvtár, ha a könyvekben volt irás olvasható volna, megbecsülhetlen klasszikus kincset képezne, de sajnos, hogy az irást a kiállott idő és viszontagságok olvashatlanná tették.

A szoba, melyben e könyvtár helyet foglalt, mintegy hat láb magasságnyira körüskörül fából készitett falszekrényekkel volt ellátva. A szoba közepén két sorban hasonló szekrények voltak felállitva oly módon, hogy azok körül járni lehetett. Ezekbe voltak a könyvek berakva. A fa, melyből e könyvszekrények készitve voltak, a lávatömeg égető melege által szénné változott, ugy, hogy ha az ember azt megfogja a megfogott, darab kezében marad és ujjai közt elmállik; a könyvtekercsek azonban, noha gyengébb anyagból (a papyrus növény leveleiből) állottak, mindamellett, hogy ezek is teljesen szénné változtak, oly jó állapotban maradtak meg, hogy azokat a muzeumba nagyrészt sérelem nélkül fel lehetett hozni, hol egy számukra különösen készült üvegszekrénybe rakattak be. Az összegöngyölt könyvtekercsek ugy néznek ki, mint egy-egy darab szénné változott fa. Szinök részint fekete, részint gesztenyebarna. Az irás rajtok csak akkor ismerhető fel, ha a világsugarak az irott lapra bizonyos irányban esnek, mely esetben a betük a lapnál magánál fényesebb szinben mutatkoznak. A velök bánás azonban nagyon kényes, mert a szénné vált vékony papyruslevelek a leggyengébb érintésnél is összetöredeznek.

A villához tartozó hosszudad négyszög alaku kert közepén nagy viztartó van, különféle alaku virágágyakkal körülvéve. A kertet mind a négy oldalról egy oszlopsoros fedett járda keritette be, melynek oszlopai téglából vannak épitve s diszes vakolattal és czifraságokkal el voltak látva. Az oszlopok a fedélzet gerendáinak egyik végét tartották, a másik pedig a szomszéd fal keritésén pihent. A fedett járda alatt félkör alaku fülkék láthatók a kerités falába bevágva, melyek, ugylátszik, fürdő helyekül szolgáltak. Az oszlopok között lévő tért márvány-és bronz-szobrok diszesitették. — Egy másik fedett járda a kert egyik részében fekvő, négyszögü kövekkel csinosan kirakott magas erkélyre vezetett. Ez erkély ugylátszik a végre volt épitve, hogy arról az ember a nápolyi öbölre, a sorrentói és posilippói hegyre és Capri szigetére nyiló pompás kilátást élvezze.

Herculanum kiásásával már régen felhagytak, ugylátszik, leginkább azon okból, nehogy a felette levő városok az aláásások által veszélynek tétessenek ki. E várost tehát még csak igen csekély részben ismerjük, és számtalanok még a régiségi és műmaradványok, melyek két ezer éves sirjokból napfényre hozatásukat várják.

A győr-szigeti kórház és kisdedóvó-intézet.

A nyilvános intézetek hosszu sora közt, melyeket az ujkor magasabb müveltségi foka és kifejlett társadalmi viszonyai gyorsan előidéztenek, az első hely méltán azokat illeti meg, melyek az ember legnagyobb kincsének, egészségének visszaállitását és inségbeni ápolását tüzék ki szép feladatokul. Hogy hazánkban az ilynemü intézetek száma nem nagy, sajnos, de a viszonyokat tekintve, könnyen kimenthető tényállás, melynek ellenében kétszeresen örvendetesen esik tapasztalnunk, hogy nem ritkán, legalább egyesek találkoznak, kiknek nemeskeblüsége és áldozatkészsége a legérezhetőbb hiányokat pótolni, a legnyomasztóbb szükséget eny-

*

hiteni törekszik. E lapok, melyek czélja, a szépet és nemeset széles körben ismertetni, több izben hozák már rajzban és leirásban a jótékony intézmények egyes szép példáit, hasonlót ábrázol jelen képünk is, mely a győri püspök, Simor János ő méltósága által a legnemesebb czélból, saját költségén alapitott és kivitt győrszigeti kórházi épület külalakját mutatja be.

A diszes mű, mely *Örömy József*, győri épitőmester által épitve, legközelebbi bevégzésére vár, s még ez év folyamában át fog adatni rendeltetésének, Győr városától csak a Rápcza-folyam által választott, de külön községet képező Győr-Sziget legszebb térségére néz főhomlokzatával, s egyszerü, de hatásteljes külalakja s méreteinek nagysága által kiválólag alkalmas ezen, még igen elhagyott városrész emelésére. — Czéljához mérve, az emeleti jobb szárnyon két tágas termet és szobát foglal magában a minden vallás-különbség nélkül felveendő betegek számára; bal szárnya pedig ezek ápolói, a Szatmárból hozandó magyar irgalmas nének több rendbeli lakosztályait tartalmazza. Az épület középrészét egy, a földszinen és emeleten keresztül vitt, szines üvegeken át fölülről világitott, tágas és diszes kápolna foglalja el, mig a földszin egyéb osztályai a kapusnő és cselédség számára, a fürdő- s háziteendők helyiségeül szolgál. — Czélszerü berendezés, különös tekintettel az éghajlatra, emeltebb fekvés, az épület mögött terülő terjedelmes püspöki kert, mely terebélyes fa-csoportozatai által az üdülő betegeknek legalkalmatosabb sétányt szolgáltat, s egészséges légről biztosit; mindenekfelett pedig az alapitó áldozatkészsége, ki az intézetet, fentartására és költségei fedezésére szükséges pénzalappal is ellátni szándékozik, kezesek arról, hogy ez a benne helyezett reményeket fényesen igazolni fogja. — A kép jobb oldalán még egy melléképület is látható; ez a mintegy 200 gyermekre számitott, a főépülettel ugyan összefüggő, de külön bejárattal, játszóhelylyel s egyéb szükséges kellékekkel biró *kisdedóvoda.*

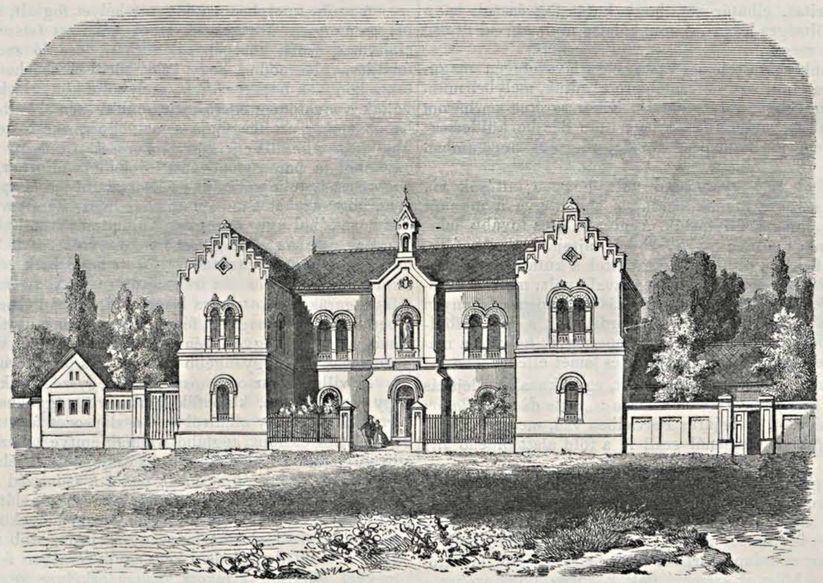

A győr-szigeti kórház és kisdedovó-intézet.

Ha czélja már átalában véve is a legüdvösebbnek mondható, ugy nyer még fontosságában a helyi viszonyok megismerése után.

Győr-Szigetet ugyanis nagyobbrészint szegényebb sorsu, kézi munkája után élő néposztály lakja, kit foglalkozása egész nap folytán lakásától távol tart, kikre nézve nagyobb jótétemény nem is képzelhető, mint midőn nekik alkalom nyujtatik, gyermekeiket biztos és gondos felügyelet alá adni, s ezeknek tanitását tetemesebb áldozatok nélkül eszközölhetni.

S különösen e tekintet birhatta a nemeskeblü alapitót arra, hogy szép eszméje valósitására épen ezen helyet szemelje ki, miért is méltán találkozandik a győr-szigetiek hálás kegyeletével, s bőkezü jótékonyságáért az emberiség köszönetével.

Bergh K.

Egy kéjlak Keszthelyen.

A Balaton vidéke regényes szépségéről, jó borairól, gyógyforrásai és egészséges levegőjéről hires, uj költészeti bájjal gazdagiták még Kisfaludy Sándor szép regéi, s mások szép elbeszélései s regényei. Azonban hiányos közlekedési eszközeink sokáig igen megnehezitték a természet által bőven nyujtott szépségének élvezetét, és az emberi tevékenységnek sem volt elég része a vidék érdekének és kellemeinek fokozásában. Mióta a fürdők használata életszükséggé vált, mióta a Balaton déli partján vasut vonul végig, mely azt a fővárossal és igy az országgal szoros összeköttetésbe hozza, uj élet kezdi áthatni hazánk e klasszikus földét, mely kiválólag képesitve van arra, hogy a vagyonosabb osztály legkellemesebb nyári mulatóhelyéül szolgáljon.

A Balaton vidékének főhelye a csinos Keszthely, mely mint fürdő, csak néhány év óta bir jelentősséggel, de szép jövője bizonyos; mert közel kilátása van, hogy a zalamegyei gazdasági egylet és gr. Festetics Tasziló együttes igyekezete folytán ismét meg lesz nyitva az egykor Georgicon név alatt oly hires gazdasági iskola, hogy a legujabban foganatba vett győr-pápa-keszthelyi vasutvonal a várost közvetlenül érintvén, a jólétnek ismét ujabb forrásait tárandja fel. — Azonkivül a város gyönyörű fekvése a tó partján, szép grófi kastélya, és országhirü parkja, regényes vidéke, a tőle fél órányira fekvő és szakértők itélete szerint első rendü Héviz nevü meleg forrása kezességül szolgál, hogy vállalkozó szellem és áldozatkészség mellett e hely egyike lesz hazánk leglátogatottabb fürdőinek, egyike legélénkebb és legkellemesebb városainak.

Keszthely felvirágzásának legujabb örvendetes jele azon csinos nyárilak, melyet *Hencz* és *Bergh* épitészek a mult nyáron a Balaton fürdő szomszédságában emeltek, és mely czélszerü berendezése, müvészi diszitése, előnyös fekvése folytán már épitése alatt a közfigyelem és elismerés tárgya volt. Ezen tulajdonainál, de még inkább az ablakaiból kinálkozó változatos és nyilt kilátásnál fogva hiszszük, hogy e rajzban előtüntetett kéjlak alkalmas leend, a természeti és müvészeti szép iránt fogékony keblekben kedvet ébresztení és irányadóul szolgálni hasonló vállalatokra. *Ráth Károly.*

A debreczeni kastély.

Irta JÓKAI MÓR.

Második rész.

(Folytatás.)

Azonban, ha biró uram fiának volt esze, az apja sem maradt a tanpénzzel adós philosophiae tanárának; még az nap délután nagy dobszóval hirdeték ki a népnek minden utczasarkon, hogy Erdély felől gyilkos, égető tatárok csaptak be az országba, a kik

ölnek, pusztitanak, már Élesd körül járnak; őrizkedjék tehát minden ember a mezőkre éjszaka kimenni; ellenben a fegyveres czéhek foglalják el az örtornyokat s senkit éjnek idején a város árkain se ki, se be ne bocsássanak.

Az ilyen tilalom pedig szigoruan meg szokott tartatni, mert erős regula volt felőle hozva a város statutumai közt; az árok éjjeli áthágása félkeze vesztésével bünhödött.

Igy történt meg, hogy az összeesküdött napon Keresztszegi és felesége egyedül jelentek meg a puszta kastélyban, senki sem gyülekezett hozzájuk; vártak két álló napig, s hogy ez alatt Debreczenből senki sem érkezék; elhatározák, hogy egyik csatlósukat elküldik Debreczen tájékára kémlelődni.

A csatlós éjszakára azzal a hirrel tért vissza, hogy a városnak minden kapuját fegyveresek őrzik és senkit keresztül nem bocsátanak; azt mondják, a tatár jön.

— Hiszen bár jönne : monda Keresztszegi. Legalább keverednék a világ.

Annyit bizonynyal sejtett, hogy ez a biró praktikája lesz, s annálfogva elhatározá magában, hogy valami nagyot fog ezuttal ellene tenni, a minek majd keserves foganatja lesz.

Evégre felvette ezüstös ruháját s feleségének azt mondá, hogy csak várjon másnap estig; addig a romkastélyt ne hagyja el.

Azzal egy görcsös botot véve kezébe, ment egyenesen oda, a hol neki fejvesztés büntetése alatt nem volt szabad megjelennie, — Debreczenbe.

El is érkezett a város határáig szerencsésen; de már most, hogy legyen az odavaló bemenetel?

Ha a kapun megy, rá ismernek; ha árkot mászik, agyonlövik. Ott tehát azt gondolta ki, hogy egy tanyai parasztot felfogadott, vinne be egy szekér szénát Debreczenbe s szállitaná azt el a biró uram udvarába, kinek most szüksége van arra. A paraszt beleegyezett; ő pedig elvárva, mikor a szekér egyedül maradt, elrejté magát a széna közé.

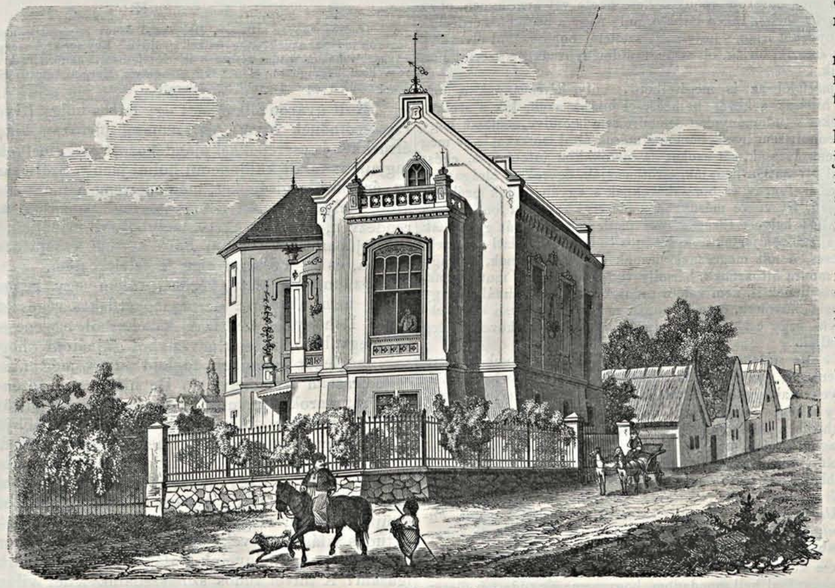

Egy kéjlak Keszthelyen.

Keresztszegi ugy számitott, hogy a biró szénáját a városba bizonyosan beeresztik.

A biró azután vagy otthon van, vagy nincs. Ha otthon van, a szénát, mint miről semmit sem tud, el fogja küldeni, a gazda ember kénytelen lesz a piaczon meghálni vele, s akkor ő éjszaka előjöhet rejtekéből. Ha pedig nincs otthon, akkor ott marad a szekér a biró udvarán, s ez annál jobb.

Csakugyan ugy történt, a hogy ő számitott. A kapun átereszték az őrizők a fuvarost, még teszkerét is adtak neki, a mivel majd visszajöhessen.

Igyártó udvarára érve, azt mondák az otthon levő cselédek, hogy a biró nincs idehaza; nem is mondta, hogy mikor jön meg? Az urfi, a diák idehaza van; de annak nem szabad kijöni a szobából; az anyja vigyáz rá.

A kocsis megnyugodott e tudósitásban, kifogta a lovait, bekötötte az istállóba.

Keresztszegi a széna között hallott minden beszédet; azt is hallá, mikor az esteli harangszót háromszor elhuzták; s innen számitott egy jó hosszu időt; mikor már gondolta, hogy éjszaka van, a ház körül zengés bongás elcsillapult, akkor előjött rejtekhelyéből.

Azután megvárta még, mikor az éji őr jön a tizenegyórát kiáltani a biró kapuja előtt, olyankor minden házőrző eb a kapura rohan s ottan csahol; nem ügyel az udvarra. Ebben a pillanatban leszállt a szekérről, s a hol egy ablakban világot látott, azon bekoczogtatott.

Vincze ült ott, a biró fia, egy nagy könyv mellett virrasztva.

A zörgetésre felkelt, kinyitá az ablakot, s kérdezé : ki jár itt?

— Én vagyok itt, Keresztszegi.

— Az Istenért! hogy jön kegyelmed ide? sugá ijedten a fiatal ember.

— Ne azt kérdezd, hanem hogy nem jött senki Debreczenből a kastélyba?

— Én megtettem a jeladást; de ápam keresztüljárt az eszünkön, s bezáratta a kapukat, hogy senki ki ne mehessen.

— Ha senki nem mehetett is, neked el kellett volna jönnöd.

— Anyám őriz. Sugá szomoruan az ifju.

— Ezt nem mondtad akkor, midőn nálunk feleskődtél.

— Tudhattad, hogy a kik odajönnek, azokra nézve nincs anya, testvér, nincs vagyon, boldogság; nincs hosszu élet, hanem van egy távoli czél, a minek mindent fel kell áldozni.

Az ifju szomoruan süté le szemeit.

Keresztszegi folytatta a szemrehányást.

— Lelkésznek készültél s a bibliát nem ismered; mert ha ismernéd, tudnák, hogy szent Boldogasszony mennyire szerette isteni fiát, és azért még sem tartotta vissza őt a testi haláltól. Aztán tudnád, hogy sz. József mily hü gondviselő atyja volt Jézusnak, de a keresztfán meglátott kinszenvedésektől még sem iparkodott őt megszabaditani.

— Te sajnálod-e véredet hazádért, midőn az, ki Isten fia volt, nem sajnálta te érted kihullatni vérét?

Vincze betette az ablakot, elfútta a gyertyát; s Keresztszegi egy ovatosan nyitott ajtó csendes nyikorgását hallá azután.

Vincze szobája anyjáé mellett volt; azon kellett keresztül jönnie. Midőn a hivó szóra megindult, mint megindul az álomjáró a holdsugár hivására, ott látta anyját utjában. A kegyes nő csendesen aludt az Urban, kezeit keblén imára kulcsolva. Bizonyosan imádkozás közben aludt el, s bizton álmodik azon erősségben, a mit az „Amen“ végszava épit.

A ház és kapu kulcsait az ő feje alól kelle kivenni.

Ezt nem tehette Vincze a nélkül, hogy anyjának imádságos kezeire le ne hajoljon s azokra egy halk csókot ne nyomjon. A kegyes asszony nem ébredt fel fia bucsucsókjára.

(Folytatása következik.)

Azoknak, kik a könyveket meg nem becsülik.

Minden értelmes ember tudja, hogy a mi a testnek az eledel, az a léleknek az ismeret és szép olvasmány. Mindkettő saját eledelével táplálkozik. S a mily jó szivvel megyünk egy izes étkekkel biró, barátságfüszerezte asztalhoz, a hol testünk megujul: oly örömünkre van, ha egy müvelt emberhez, müvelt társaságba, egy jó könyvhez, vagy könyvtárhoz juthatunk, hogy ott hallott vagy olvasott eszmékkel, ismeretekkel lelkünket gyönyörködtessük, épithessük. S mint az emberi test, testi eledelek, ugy az emberi szellem is, szellemi eledelek nélkül elpusztul, erkölcsileg ugyszólván meghal. Jól mondja Seneca 82-ik levelében: *A tudomány nélküli élet halál* (Vita sine literis mors est) és Berzsenyi Döbrenteihez irt levelében: *Ah nem élet a muzsátlan élet.* Vagy pedig Erasmus szerint, csak állati élet: *A tudatlanok félig oktalan állatok* (Indocti semi bruti). Jó az, hogy a testi eledelek és italok sem mind egyformák: vannak alábbvalók, jobbak, legfinomabbak, de azért mégis mindeniknek megvan a maga becse, s nem megvetendő, ha már egyszer fel vannak véve rendes táplálékul. Igy az irott könyvek közöl is, némelyek gyengébbek, mások középbecsüek, mig mások a legremekebbek, de azért mégis mindeniknek meglehet saját becse, Plinius szerint: *Nincs oly könyv, mely valami részben hasznos ne legyen* (Nullus tam malus liber, qui non aliqua parte prodesset). Ha pedig valaki a könyveknek épen legjavát szerencsés birni, akkor igazán lelki gyönyörrel mondhatja el, a mit nagy Teleki Sámuel marosvásárhelyi könyvtárára jelszóul iratott: *Ez gondjaimtól való pihenési helyem, ez éji világosságom, s magányomban ez társaságom* (Haec mea curarum requies, haec nocte vel atra lumen, et in solis haec mihi turba locis). Innen látható, mily nagy a becsök és érdemök azoknak, kik a könyveket irják, s mily nagy szellemi boldogságot élveznek, a kik a könyveket szerzik, birják, olvassák, tanulmányozzák s e szerint igazán meg is becsülik.

Valamint másfelől az is megitélhető, mily hátravannak a müveltségben, mily hibásak s kevés belbecscsel birnak azok, kik a szellem kincseit, a könyveket s tudományokat semmire sem becsülve, nemcsak hogy egész életökben semmit sem irnak, hanem a mások által irottakat is, se meg nem szerzik, se nem olvassák, sőt azokat ha birtokukba jutottak is, egész életükön keresztül olvasatlan hagyják, elrothasztják, egerekkel elrágatják, sőt üvegdugóknak, szalonna- és borstakaróknak s egyéb undok czélokra maguk felszaggatják, ily végre másoknak s füszeres boltokba font számra eladják, velök szalma helyett tüzet s rosz papir helyett pipát gyujtanak stb. Az ilyenek, ha iskolába jártak is, valóságos tudatlanok, állati emberek, kiknek csak az becses, a mit megesznek, isznak vagy felöltöznek, — vagy pedig bármely uri módra öltözzenek, bármily tudós ábrázatot mutassanak, s magas hivatalt viseljenek is, nem valódi tudós, hanem csak tudákos vagy félszeg tudósok, nem müveltek, de csak annak mázával birnak, a könyveknek vagy épen nem, vagy csak féligmeddig értik becsöket, s következőleg csak ugy is használják.

Szinte 33 év óta nézem én itt-ott e lelketlen könyvrombolásokat, melyeknélfogva nemcsak oly elmeszüleményeket láttam könnyelmüleg felszaggattatni, melyek csakugyan elmehettek ez uton: *akár hogy halat takarjanak bele, vagy tömény- és borstakarónak használják,* (Cordylas madida tegas papyro vel thuris piperisque sis cucullus); de láttam legnagyobb tudatlansággal felszaggattatni olyanokat is, melyek a könyvek sorában bizonyára nemcsak beltartalmukra, de kiadásaikra és kötéseikre nézve is, a legjobbak és ritkábbak közé tartoznak, mint p. o. *Coccejus, Vitringa, Lavater, Wolf, Hugo Grotius, Crellius, Crellius, Voltagerius, M. Polus, Piscator, Enyedi, Natalis Alexander, Magdeburgi Centuriak, Plinius, Erasmus, Faber, Drexelius, Vulgata, ékes képes biblia, Váradi biblia, Bitonto incun. Dominicai 1499.* stb. stb.

S kik tették e könyvrombolásokat? A müveltebb, felsőbb rendnek ugyszólván szemrehányásul kell mondanom, hogy nemcsak tudatlan füszerárus boltosok, kiknek többnyire csak addig terjed tudományuk, hogy nem a könyvet, hanem a könyv leveleibe takart borsszemeket, s az érettök adott pénzt olvashassák meg, azontul nem bánják, ha maga az utolsó biblia vagy életkönyve (Jel. XX. 12.) volna is, felszaggatják; nem is csak a könyveket ezekhez berakó vagy eladó özvegy papnék, mesternék vagy varga örökösök; hanem igen gyakran még önmagok a könyveket biró volt eminentiás belső emberek, tanárok, nemesemberek és deákok is azok. Láttam én már r. kath. papokat, kik ekklesiájok papi könyvtárainak több becses darabjait szaggatták fel, egész télen tűz gyujtani és egyéb szükségeikre. — Láttam városi ref. nagy papot, ki az irószasztalán heverő *Herepei János, Hegedüs, Szilágyi* stb. becses halotti beszédeikkel pipáját gyujtogatta, mig, a maga alábbvalóit férczelgette, irogatta. Láttam unitárius papokat, kik a nekik a főiskola könyvtárából ajándékozott derék theologiai könyvpéldányokat, ablak-táblák beragasztására osztogatták ki. Láttam mestert, ki pap apjáról maradott ritka, szép és ép példány, aranyas metszetü Enyedit, s más igen ritka becses könyveket felszaggatott s közszükségére elhordotta. És láttam több papot, esperest, nemesembert, kik a legbecsesebb kalendáriumokat, nekik járó ujabb és régibb Vasárnapi Ujság, Közlöny, Társalkodó tárczáit, melyekből meggyüjtve és bekötve, a legérdekesebb és legbecsesebb könyv lehet vala, jól és egészen még tán el sem olvasva, tüstént felszaggatták, vagy takaróknak használták, vagy gyermekeiknek játékszerül adták, s képeiket kivagdalni engedték. Láttam iskolai becses könyvtárt, melynek legdrágább és ritkább könyveit az érettebb ifjak vagy azok által mások nemcsak tetemesen meglopták, de az éretlenebbek a hasonlóag éretlen eszü deák-könyvtárnoknak, vagy gondatlan igazgató tanároknak kezök alól kihordván, azokat kegyetlenül elviselték. elpiszkolták, földhöz verték, széttépték, vagy a benne lévő képektől, földabroszoktól megfosztották, vagy a melyektől meg nem fosztották — ha emberi képek voltak — azokat szájokba festett pipával, vagy rút bajuszszal eltorzitották stb. Hallottam egy néhai püspöktől, hogy tanár korában mig észrevette volna, egy maga mellett tartott huga, Servetus *Restitutio Christianismi* czimü, igen ritka könyvét szalonna- és turót takarni a béres számára elhordotta. Láttam önmagam, hogy egy haszonbérlőné a bérlett jószágnak a tulajdonos által hozzájok betett törvényes összeirását (Conscriptio), mellény-formáknak felvagdalta; és egy más nő, egy kamaraispánné, férjének Debreczenből csak akkor hozatott Európa- és Magyarhon-földabroszába diszfőkötőit göngyölte stb. — S ha képesek voltak ilyeket tenni ezek a müveltebbek: hát a kevésbbé müveltekről mi mindent nem lehet feltenni? Avagy csudálkozhatunk-e azon, hogy egy barbár *Omar* az alexandriai könyvtárt, a *törökök* a Mátyás király könyvtárát feldulták, *Báthori Zsigmond* a gy.-fejérvári muzeumot kihányta és a forradalmi oláh nép a gr. *Kemény József és Sámuel* gerendi, a *reform. collegium* enyedi könyvtárát is, s mások bel- és külső nagybecsü könyveikből olykor régi pergamentirásokból maguknak a pocsolyás sárban lépcsőket raktak, vagy azokat puskafojtásnak felhasogatták. — *Jánosfalvi Sándor István.*

(Vége következik.)

Elkésett régészeti levelek Ipolyi Arnoldhoz.

II.

(Lelkes magyar urihölgy. Dr. Szabó János régészeti kincsei. Miért tartanak a sógorok tudatlanoknak? Hogyan kell gyüjteni? Egy sor régi csengetyü. Használatuk az egyházi ruhákon, kitüntetésképen is. Közéletben is előfordulnak a harangocskák. Egy régi honi harangöntő. Ménes-ákli csengetyü. Mérgesi, cseszneki, enyingi harangok. Ébreszszük a népet nagyobb figyelemre!)

Mult nyáron fölkeresett egy lelkes hölgy (Győrben csak Zsigray grófnőnek hiják), és szemerei birtokán kiásott bronzokkal, érmekkel és cserepekkel ajándékozott meg, melyekhez szomszédjai tagjain is talált különnemü holmi járult. Szállásán megköszönvén az érdekes régiségeket, meglepettem a magyar lapok sokasága által, melyekkel ezen nemes nő foglalkozott. A kapott darabokat rendezvén, akadtam egyre, melyből mit csináljak, hová sorozzam? hamarjában nem tudtam. Félre tettem a határozatlan czafat patvarába, és az egészről meg is felejtkeztem.

Szünnapok alatt kérdezi tőlem egy reggel Barsi Józsefünk, nem akarom-e dr. Szabó érdekes régészeti gyüjteményét látni. Dehogy is nem! A kávéházból egyenesen oda siettünk, és megvallom, miszerint szivből sajnálom, hogy ezen gazdag, sok meglepőt magában foglaló kincs még nincsen egy külön egyediratban ismertetve. *) De hiában, mi ezen irányban öcsárlandó fukarok vagyunk. Félszázadokig gyüjtünk, vagyonunk minden felesleg fillérét szenvedélyünkre költjük; de roppant értékü mammonunkról csak meghitt barátink tudnak valamit. És ha jobb világra költözünk, mi lesz egész életünkbeli fáradalmunk halmazával? — Vagy kapzsiskodó üzérek kezébe kerül, kik azt mindenfelé szétdarabolják, vagy még legjobb esetben valami iskola gyüjteményével elegyedik, hogy sokszor szintén — tán örökre — a tudós világ előtt véka alá helyeztetvén — ismeretlen maradjon. Ez magángyüjteményeink átalános sorsa. Mondd, barátom! nincs-e igazam? A mivel tudós szomszédaink a fél világot föllázitanák, azt a magyar buvár értőnek öntudatos mosolylyal nyujtja; ő neki elég, hogy valamely páratlan kincsnek birtokában van, és barátinak is csendességben magánörömet szerezhet vele. Azt ismertetni, avval zajt ütni, nevetségesnek tetszik neki keleti nyugalmában és hidegvériségében, és ezen öntudatos hallgatagság oka annak, hogy szájasb szomszédinktól részvétlen tudatlanoknak tartatunk, és hogy minden pillanatban hátramaradásunkat szemünkre lobbantják.

Nem terjeszkedhettem ki arra, hogy Szabó tudós ur gyüjteménye minden ágait vizsgálgassam. Délelőtti órákban a muzeumi könyvtárban dolgozgatván, egyedül a délutániakat szentelhettem ezen nagybecsü gyüjtemény tanulmányozásának. Ha hasonlókat hasonlókhoz halmozunk, mondá nagy *asszonykirályunk,* ugy lesz belőle gyüjtemény. Itt is ugy találtam. Mennyit halmozott a jeles orvos ur, mig ezen szép kincset összehalmozá. Egy sor harang vevé azonban leginkább igénybe figyelmemet; mert mióta a szent-györgyieket együtt vizsgálgattuk, megvallom, örömmel üzöm ezen, eddig oly kevés rokonszenvnek örvendő ágát régészetünknek.

A csengetyük sorát végig nézve, láttam, hogy Szemerei ismeretlenem párja is köztük találkozik; gondolhatod, mily nagy vala örömem ezen fölfedezésen. Mivel őket mind alakra, mind nagyságra oly különbözőknek találtam, hogy ezen gyüjteményt számra és változatosságra nézve a császári bécsi régészeti gyüjteményéi elébe is kell tennem *), föltettem magamban, hogy őket számodra természeti nagyságban lerajzolom, nem azért, hogy ebből valamit tanulj, hanem inkább, hogy e fölfedezésemnek örvendhess.

Szabó ur gyüjteménye áll 14 darabból, ezek közt találtatik kerek- vagy tojásdad átmérőjü 6 darab, mint például az I., II., III., IV., V. szám alattiak, és négyszögü 8 darab, hová a VI., VII., VII. a) VII. b) VIII. és IX. szám alattiak tartoznak. Egyátalán mind szivnélküliek, csak a bécsi tárlatban találtam egyet szivvel, melynek szerkezete III. a) alatt látható. Minthogy a vas könnyebben rozsdásodik és elenyész, abból vélem magyarázhatónak a szivhiány tüneményét.

Legkisebbek a gömbölyü, majd nyilt csörgőalaku csengetyücskék. Következnek a tojásdad és négyszögüek, melyek közül némelyek élükön apró fogacskákkal ellátvák, és ivezetesen kivájvák, hogy az aljzatot egészen el ne érjék. Az V.-hez hasonló találtatik a pannonhalmi gyüjteményben, és ez a kereszturi elpusztult templom körül ásatott ki; a IV. a többitől egészen elütő alaku is, mely a deáki templomé volt, és durva, ráspolt fölületü mü, szintén Pannonhalmán őriztetik.

Fogantyuik alakjai mutatják, hogy inkább akasztásra és lóbbálásra használtattak, mint hogy kézzel csengessenek velök.

Már legrégibb korban ismerték a csengetyüket, nemcsak az egyiptomiak, kiktől az izraeliták átvették, hanem a barbár népek is Európában. Többek sirjaiban leltek már kisebbszerü harangocskákat, nemcsak egy darabban öntetteket, hanem több lemezből, mint a kolompok, összekalapálta kat is, milyenek azok is, melyek legujabban a hallstadti 900 sirban találtattak, honnan a bécsi számos bronz-pléhkatlanok is származnak. A csengetyük eredetileg kalapácsokkal ütött érczlemezekből állhattak, melyeket később mint a zsidóknál és spártaiaknál üres félgolyókra és katlanokra változtattak, mig végre a csengetyük különféle alakjai kerültek ki.

Bár az izraelitáknál a papi ruha számos apró ezüst csengetyüvel diszittetett, melyek egymáshoz való ütődésük által hangoztak, mely divat a középkoru keresztyén papságnál is nemcsak a stolákon, pluvialékon, hanem az infulákon is divatban volt, mint azt a győri, 30,000 ftra becsült gyöngyös infula lelöggő szalagjaira alkalmazott apró arany csengetyükről láthatni; olvassuk mégis, miszerint sok helyen a harangok föltalálása után is a deszkák összeütése, vagy a deszkára kalapácscsal való ütése által hivattak össze a hivek.

Olvassuk továbbá, hogy az apátok, kisérlendők szerzeteseiknek az ájtatoskodás alatti figyelmüket, botocskákat használtak, melyekre csengetyük valának alkalmazva. Ezt tevé Otgerius apát a sz.-faroni kolostorban, ezt nagy Otto császár a sz.-galli monostorban. Harangokkal hivák össze a szerzeteseket, és végvonaglásaik alatt is szóltak a harangok, társaikat imára intendők. — Egy régi templom ábráján — csak a két látható oldalon — négy harangot számlálunk, melyek összhangzatosan huzatván, némi jártasságot igényeltek; miért is régi okmányainkban számosak a harangozók, kik kötelességüket mintegy czéhszerüleg üzvén, az apátságoknak ajándékoztattak. Igy emlittetnek például a ságiak mint Pannonhalma, a balonyiak az okmányok egész sorozatán át mint a győri főegyház harangozói.

Az apátok kiváltságaik és kitüntetéseik közt, mint a dalmatika, sandaliák és keztyük hordatásán kivül emlittetik a *facultas ferendi tintinnabulum capellae.* Capella alatt értetik a miseruha és a hozzá tartozó diakonusok dalmatikái; ezeken, hogy lóggtak legyen hajdanta valóságos csengetyük, jól tudjuk, és ezt a jelenleg is ruhájukra alkalmazott harangidomu bojtok is tanusitják. A fentebbi engedély tehát alkalmasint ezen jogra vonatkozik. Hogy a IV-iki és V-iki csengetyü használtatott-e ilyen ruhára, vagy nem? Te jobban fogod meghatározhatni.

Egyébiránt nemcsak isteni szolgálatra alkalmaztattak a csengetyük, ismerték azokat a rómaiak alatt már a halászok, éji-örök is foglalkozásukban, hivatalaikban, alkalmaztattak az öszvérekre; használták azokat középkorban pálczára alkalmazva a kolduló szerzetesek; férfiak és asszonyok használák ékesitésül ruháikon, övükön, czipőiken; végre az udvari bohóczok sipkáikon.

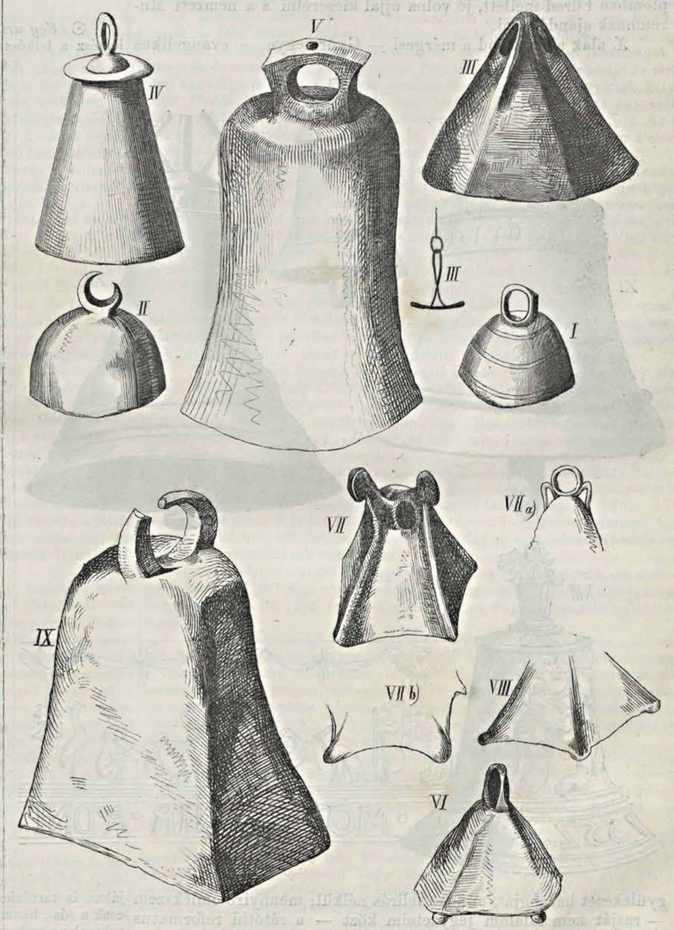

Nem lehet czélom, egy rövid levél határai közé a harangok történelmét szoritani; csak némi adatokkal akartam járulni harangöntésünk érdekes tanulmányozásához, és az enyémnél gazdagabb gyüjteményedet néhány, tán meg nem vetendő, példánynyal szaporitani.

Alkalmasint legrégibb ismert harangöntönk lesz az 1240. évben emlitett *Henricus, magister infusor campanarum de maiori Pest.* Léteznek-e ezen mestertől még hazánkban harangok? — ki merné azt annyi viszontagság után állitani; bár nem tagadhatjuk, hogy itt is még elég tág mező nyilik a szemes honfias buvárnak; sokat emésztett a tatár, török, ágyura való átöntés által, a szükség, a belviszályok, de azért azt gondoljuk-e, hogy mindenünk el.

*) Sajnálkozásom most annál nagyobb, mert az egész gyüjtemény, mely honi intézeteinknek volt szánva, külföldre vándorolt, és mint sok egyéb pótolhatlan honi gyüjtemény feldaraboltatván, az idegenek muzeumjait diszíti. *R. F.*

*) Nemzeti Muzeumunkban is van nehány példány ily harangokból, csak kár, hogy *lelhelyüket* nem ismerjük. *R. F.*

veszett, hol csak most kezdjük igazán hazánkat ezen irányban is átkutatni?!

Első helyen emlitem a ménes-ákli oltárcsengetyüt, melynek természeti nagyságában rajzát még tavaly készitettem. (*XIII szám.*) E csinos mü franczia felirata azt gyanittatja, hogy tán valamely francziaországi czisztercztitával jött be hazánkba? A kivitel igen csinos, a czimert nem ismerem. Gazdagabb kutforrásid mellett bizonyosan szerencsésb leszek annak meghatározásában. A hegedülő majmot *Otte:* Handbuch der kirchlichen Kunstarchäologie 285 lapján találom mint Neptunust egy XII-ik századbeli képen; hogy itt szabad-e ugyan annak tekinteni, nem tudom. Mult szünnapok alatt egy hasonlót, szintén repedtet találtam az arácsi templomban Füred mellett, jó volna ujjal kicserélni s a nemzeti Muzeumnak ajándékozni.

X. alak alatt látod a mérgesi — Györmegye — evangelikus régi biharmegyei harang felirásának másolata; eddig birtokában nem vagyok, a mint megkapom, utólagosan fogom veled közleni.

Ne neheztelj, kedves barátom! hogy ezen, előtted ugy is ismeretes, dolgokkal gyötörlek; de tudod, azt hiszem, lesz a Vasárnapi Ujságnak olvasója, ki soraimat végig kiséri figyelemmel és az nekem elég; szálljunk mi le, hogy a tanulni kivánókat magunkkal fölemeljük; hadd szálljanak mások oly magasra, és énelkeljenek oly magasban, hogy csak önnön magukat lássák, hallják és értsék! Igy ök is elérik czéljukat, a közbámultatásban, mi is a buvárlatra való serkentésben! *Rómer Flóris.*

gyülekezet harangját, minden felirás nélkül; mennyire emlékszem — rajzát nem találom jegyzeteim közt — a rátóthi reformatus gyülekezetével hasonló, de kisebb. Olyan forma a felső dörgicsei kisebb harang is.

XI. alak mutatja a cseszneki katholikus harangot, ezen felirattal, mely gyakoriabb: bilf. gott. maria. beratoi. Ezen mondat több harangon, — az utolsó szó mint berot — azaz: berathe jö elö, valamint az Ambrási gyüjtemény egyik északi ivószarván, melynek ezüst foglalványán ismételve olvasható.

XII. alakon láthatod az enyingi reform. egyház harangját, melyet Steffanics Dénes ur rokoni által sziveskedett számomra lerajzoltatni. A góth irás tökéletlen másolatából azt veszem ki, hogy ezen mondatot: *virgo maria ora pro nobis ingiter* háromszor ismétli. Ezen fohászt más harangokon még nem találtam. Hát Te?

Igértetett nekem Gál, tarjányi reform. lelkész ur által is, egy

Egyveleg.

⊙ (*Egy uriszéki végzés a 18-ik századból.*) *Kornis* József gyoroki lelkész a lelkészségéhez tartozó *Kuvin* község levéltárában a mult század elejéről következő uriszéki végzést talált: „(Anno 1738 die 6 a May Pankotán tartott uriszék végzése.) „Die 6 a May. Az Felséghez Modena Herczegh Dominiumában ugy mint signanter Nemes Arad Vármegyében situalt *Kuvin* és Kovaszincz névő Falukban történt némely Embereknek halált okozó jele, kit már praevie az Stabalis Felcser által és az Nemes Vármegye Commissáriussa által megvizsgáltattván, s azoknak jeleit az Stabilis *Felcser* által adott Testimoniálisból voltaképen meglátván következett az, hogy azon Districtusnak az, melyben azon két Helségek situaltattnak az Provisora Lengyel Gáspár Uram Tertia praesentis Mensis May eő Herczegségének az Plenipotentiariussát Tekintetes Edlspacher Sigmond Uramat Levelek által az Kuvinyiak Instantiájára kérte legyen; hogy az eő Relatiójok szerint, mint azok, akik már régen eltemettettenek és olyas jeleket mutatnak, mind pedig azok, kik medio Tempore meghalt személyek közül találtatnának olyanok, a kik már eltemettetvén nyolcz, kilencz heteknél folyvást még is az Földnek gyomrában mint egy ugy szólván fél elevenen, az az hogy kövérek és nem hervat állapotban Emberi gyarlóság szerint legyenek, s némelyeknek fris vér folyon ki szájokbul. Hogy pedig azoknak az ertoztato jeleknek tovább terjedése megh szünnyen és az Szegény Helségbélieknek is tovább való romlássok ne következzék, eő Herczegsége Plenipotentiariussa Parancsolatjábul tartván Comissio iránta Deliberáltatott, hogy mind azokval, akik az megmondott jelekkel láttattnak lenni, és ha eltemetettenek volna is felásottassanak az földbül és fejeket ássoval vagy kapával Testektül elválasztván egetessenek megh.“

+ (*Zenélő halak Délamerikában*) De Thoron franczia utazónk a párisi tudományos akademiához intézett leveléből közöljük a következő, sajátságos fölfedezést. Midőn de Thoron egykor alkonyat felé a Pailon öbölben (Ecuador köztársaság északi részén) egy kis csónakon a part hosszában evezett, egyszerre egy előtte ismeretlen, mély és hosszan kitartó hangot hallott maga körül. Eleinte azt hitte, hogy e hang valamely dongó légy, vagy más szokatlan nagyságu rovartól ered; minthogy azonban sehol ilyesmit közelében észre nem vett, az evezőstől kérdezősködött a különös hang iránt, kitől azt nyerte válaszul, hogy e hang a halak egy nemétől származik, mely „syrenes“ vagy „musicos“ nevet visel. A mint de Thoron tovább haladt, számos ily hang ütötte meg fülét, melyek nagyon hasonlitottak az orgona hangjaihoz. Miután ekként figyelmessé lőn, később e hangokat nemcsak a Pailon öbölben, hanem egyebütt is hallotta, nevezetesen a Metajé folyamban, melynek egy torkolata az emlitett öbölre, más kettő pedig a Csendes tengerre nyilik. Állitólag a Molinoban, a Metajé mellékfolyójában is tartózkodnak ily zenélő halak, a miből az tünnék ki, hogy nem csak a sós-, hanem az édes vizben is képesek megélni. E csodálatos teremtmények az emberek közeledése által nem igen hagyják magukat zavartatni énekökben, melyet több órahosszat is szakadatlanul folytatnak, anélkül, hogy a vizszinén mutatkoznának.

De Thoron elbámult azon, hogy tud egy alig 10 hüvelyk hosszu állat oly erős hangot adni.

A zenélő hal alakján semmi feltünő nincs, szine fehér, hátán egyes kékes pontokkal.

Ilyenek legalább azon halak, melyeknek ama sajátságos zene tulajdonittatik.

Legtöbbnyire alkonyat felé kezdik s késő éjig folytatják zenéjöket, mely legjobban hasonlit egy kis távolban, például, a templomajtóban hallgatott orgona hangjail oz.

Vasárnapi Ujság 20-ik számához 1862.

TÁRHÁZ.

A Rákóczy-induló igazi szerzője.

Nehogy a sokféle vitatkozás közt, még nagyobb zavarba jussunk, ki volt a Rákóczy-induló szerzője? — jó lesz egy kis revisiót tartani. — Az én felszólalásom teljes tartalmából világos, hogy én Kreutzert nem állitottam szerzőül, csak annyit mondtam, hogy *ugy rémlik* előttem, mintha mind Friebeisz, mind Bihari Kreutzert nevezték volna; — ellenben tagadva van ez által, hogy azok Scholl nevét emlitették volna.

Szilágyi Lajos ur közlését (a Debr. Közl. után e lapok is hozták) tehát én két kézzel fogadom, mert ha előbb tudom, hogy mikor József-ezred karmestere forgott szóban, az Ruzsicska volt, ki előtt Bihari kedves ember vala, Kreutzer helyett bizonyára az ő nevét emlitém, mert abban meg vagyok győződve, hogy oly magyar szellemű indulót, csak is oly jeles zene. művésztől lehete várni, ki a magyar zenészetben annyira otthonos volt, mint Ruzsicska; s ilyesmire egy német karmestert teljesen elégtelennek tartok; bárha a induló második részének szakasztott mása. Csak az sajnálatos e közlésben, hogy sem az nincs megirva, melyik évben lett Ruzsiska az ezred karmestere; sem az, mikor játszotta az indulót először a kolozsvári szinházban — sem végre az, mikor jött az ezred Magyarországra vissza, — melyek, még nagyobb világositást vetnének e tárgyra.

Van azonban egy észrevételem, nem ellene, hanem iránta. Azt mondja, hogy Ruzsicska Moti után készitette, s maga vezette Moti bandáját a játékszinen, midőn először nyilvánossá tevé. — Bihari ellenben, kinek előadását én *hiven* közöltem, azt mondá, hogy a Rákóczy-nótát az ő játszása után kótázta le Ruzsicska. Itt ellenmondás látszik, de nincs; s mivel Bihari meghalt, védelmére állok, mert ez mindkettő lehető. — Bihari és Ruzsicska jóval előbb s nagyon jól ismerték Pesten egymást, s Ruzsicska több darabot lekótázott Bihári játszása után, s nem csak akkor, de még több évvel későbben is, midőn füredi kirándulásaikor Ruzsicskát Veszprémben meglátogatta, nagyon természetes tehát a föltevés, hogy a Rákóczynótát is lekotázhatta Bihari előadása szerint; de a mestermű, az induló, nehezen egy percz műve, hogy azt egyszeri kétszeri eljátszás után készitette volna Moti után Ruzsicska, inkább feltehető, hogy ő ezt Bihari után lekótázván, Erdélybe vitte magával, (talán ez időre esett Ruzsicska karmesterré léte) s ott Motival is elhuzathatta, annak tanulmányozása végett, nincs-e különbség a nóta lényegében, Bihari és Motti játszása közt, de a mitől ő talán senkinek sem szólt. — E szerint Bihari joggal mondhatta, hogy a Rákóczy-nótát ő utána kótázta le Ruzsicska, szintén mint Szilágyi ur is, hogy *Moti után* készité Ruzsicska. — Mert az, hogy Ruzsicska Móti bandája játszását vezette a játékszinben, csak annyit jelent, hogy ha Bihari bandája lett volna ott, azt vezette volna. Egyébiránt azt Szilágyi ur, nem is erősitésül látszik felhozni, különben is, mellesleges a dolog lényegére.

S legyen szabad kiigazitanom, az előttem ugy *rémlett* Kreutzer nevét Ruzsicska nevére, különben is a fő dolog a volt, hogy *nem Scholl* név volt az, mit én 45 évvel ezelőtt hallottam. — Mi illeti pedig, hogy én az *Eszterházy*-karmestert neveztem szerzőül, e tévedés onnan származhatott, mert mind Friebeisz, mind Bihari „Regimenst-Kappelmeistert“ emlegettek, s én azon tévelyre jöttem, hogy a Pesten f. küdt Eszterházy-ezred karmestere volt, s még ezen fölül Friebeisz olyan formán fejezte ki magát „hogy *ezt a Kappelmeistert* nagyon becsüli stb. Azonban, hihető, ezt épen akkor mondta, midőn Ruzsicska, kit Friebeisz már az előtt is ismerhetett, az ezreddel együtt Pesten volt. de a mikor én Ruzsicska nevére még nem igen ügyeltem. Végre hogy Bihari is karmesterről szólt, holott e szerint akkor még tán karmester sem volt Ruzsicska, midőn lekótázta a Rákóczy-nótát, megjegyzem, hogy Bihari nekem ezt 1822—24. körül mondotta, tehát mondhatta, mert már akkor az volt. S ez is arra mutat, hogy az indulót Ruzsicska karmester korában készité. Egyébiránt mindeddig az sincs tudva, volt-e az Eszterházy-ezred karmestere Ruzsicska?

Ezekhez képest ugy vélem, hogy miután Bräuer ur talán többet is beszélt, mint jónak látott; tanácsos lesz, ha 9 éves gyermekségéből többé semmi gyermekségre sem emlékezik; — Urban Pál ur pedig elmondhatja, hogy Scholl személyében ő is akadt egy Batillutzra, ki Ruzsicska müvét neki a magáé gyanánt adta ki; mi annyival inkább hihető, mert az Engesser urnál lévő kóták czimlapján az Eszterházy-Kappelmeister mellett nincs semmi név — s pedig nagyon természetes, hogy Scholl, ki feltéve a róla mondott állitásokat, annyira szerette a más dicsőségét az Orczy-kertben s egyebütt husálni, dehogy nem nyomtattatta volna a könnyü hangzásu Scholl nevet is oda a Kappelmeister mellé! — Csak hogy akkor még élt Ruzsicska, — s beérte a gyanusitással.

Teljes meggyőződésben levén ezek szerint Ruzsicska érdeméről, mit bővebben is bebizonyulandani hiszek, kár lesz a további üzéssel füzéssel több zavart okozni, melynek vége ugy is futás lenne — mert:

Az áll, mit Szilágyi monda,
A többi mind mendemonda.
Szétoszlott a homály-boru,
S Ruzsicskáé a koszoru!

Balla.

Irodalom és művészet.

+ (*Viador „Európai s hazai zsebkönyv“*-re) nyit előfizetést, illetőleg aláirást. A mintegy 25—30 ivre terjedő s 6—8 arczképpel ez év második felében megjelenendő munka a programm szerint magában foglalja: az összes magyar grófi és bárói családok élő tagjainak ismertetését; az összes európai uralkodók származási leirását, az egyes európai államok kormányformája, alkotmánya, miniszteriuma, egyházi és világi főhatóságai, hadi ereje, pénzügyi állása, ipar- és kereskedelmi mozgalma stb. átnézetes leirását; a föld összes vallásai, hitfelekezetei keletkezési idejének átnézetes leirását; a magyar k. ud. főméltóságok, egyházi és világi főhatóságok, a megyék és városok évi költségvetése, jövedelme, kiadása, népességi és területi nagysága leirását; a magyar hazában létező társulatok, egyletek, kasziók, fürdők, urodalmak stb. stb. ismertetését. Nagyon sok ez egy zsebkönyvnek! Előfizetési ára vászonkötésben 3 ft., díszpéldányé 5 ft. Az ár csak a munka átvételekor fizetendő le. A megrendelések Viadorhoz Pestre, a tükör-utczai Tarczalovics-házba junius végeig küldendők be.

⊙ (*Egy jeles szépirodalmi mü*) jelent meg legközelébb; ez b. *Kemény Zsigmond „Zord idő“* czimü történeti regénye három, azaz tulajdonképen négy kötetben, miután a harmadik, nagy terjedelme miatt két részre osztatott. A regény tárgya Izabella királynő érdekes korszakából van meritve, s a királynőn kivül több nevezetes történeti egyéniség, mint: Verbőczy, Török Bálint, Petrovics, Martinuzzi, Frangepán Orbán stb. szerepelnek benne. A mü csinos kiállitással, Pfeifer Ferdinánd kiadásában jelent meg. Ára 4 ft.

△ (*Fáy András, fáradhatlan veterán irónktól*) ismét egy becses munka jelent meg Engel és Mandellonál, ily czim alatt: „*Az elszegényedések.* Emberbaráti, hazafiui politikai vázlatok.“ A csinosan kiállitott munkát szerzőnek Marastoni által rajzolt arczképe disziti. Kapható 80 krért.

△ (*Uj, eredeti dalmü.*) A „Zenészeti Lapok-“ban olvassuk, hogy *Mosonyi Mihály*, a „Szép Ilon“ dalmű szerzőjé ismét egy uj operán dolgozik, melynek szövegét *Szigligeti*, „Álmos“ czimü drámája után készitette. Mosonyi jeles tehetségét egyéb müvein kivül „Szép Ilon“-jából is ismerve, bizton remélhetjük, hogy „*Álmos.*“ ha majd szinre kerül, messze kergetendi az *álmot* a hallgatóság szemeitől.

(*Szeberényi Lajos „Gyámintézeti évkönyv“-e*) Szegeden Burger Zsigmondnál megjelent, első részében a gyámintézeti ügyek ismertetését magában foglaló, a másodikban szépirodalmi tartalommal. A könyv 175 lapra terjed s ára 1 ft 20 kr. A tiszta jövedelem felerészben a szegedi ág. hitv. egyháznak oltárképre, felerészben pedig az egyetemes gyámintézet középponti pénztárának van szánva.

⊙ (*A helytartótanács a magyar erdészeti szótár költségeire*) az országos pénztárból 1000 ftot utalványozott, s egyszersmind fölirt ő Felségéhez, hogy a selmeczi bányász- és erdészakademiában magyar tanszékek állittassanak föl.

+ (*Uj zenemüvek.*) Rózsavölgyi és társa mükereskedésében „*L'occasion,*“ alkalmi polka-mazur, zongorára szerzé *Kéler Béla.* Ára 54 kr. Ugyanegy darab zenekarra alkalmazva is kapható. Továbbá: „Repertoire du théatre national petites fantaisies faciles et instructives pour le piano, sur des motifs d'operas favoris hongroises par *Amádée Kovaltsik.* Nr. 1. *Bánk bán.*“ Ára 80 kr. Egy idő óta azt tapasztaljuk, hogy zeneszerzőink megint nagyon kezdik divatba hozni a franczia czimlapokat.

⊙ („*Kik a valódi fertálymágnások?*“) Ily czimü füzet jelent meg *Tegzestől.* Ára 60 kr. Szerző e művében a fertálymágnásokat, az emberiség e különös, és rokonszenvet egyátalában nem ébresztő faját igen élethiven ismerteti. Ajánljuk e füzetet különösen a „valódi fertálymágnásoknak“ — tükörül; talán meggyógyulnak tőle.

△ („*Mit várhatunk az olasz-franczia beavatkozástól*“) czimü, 107 lapnyi munkácska jelent meg közelebb Lipcsében, ismeretlen szerzőtől, ki a könyv előszavában kijelenti, hogy kiegyezést akar és sürget, még pedig az 1848-iki közjogi alapokon. E néhány szó sejteni engedi, hogy mit vár szerző az orosz-franczia beavatkozástól?

+ (*Fekete-Szabó Ida,*) leánynövelde-tulajdonos, *Bouilli „Meséire“* nyit előfizetést. A két kötetben augusztus végére megjelenendő munka előfizetési ára 1 ft; bolti ára 1 ft 60 kr. leend. A pénzek jun. végeig Fekete-Szabó Idához (kerepesi ut 69. sz. a.) küldendők. A fennebbi munkát, mint igen kedves ifjusági olvasmányt, ajánljuk a szülők és nevelők figyelmébe.

⊙ (*Kecskeméthy Aurél lefoglalt politikai röpirata,*) mely Magyarország eseményeit az oktoberi diploma óta tárgyalja, fölmentetett. A mü czime: „*Vázlatok egy év történetéből.*“ 15 ivre terjed s kapható Ráth Mórnál 2 ftért.

Egyház és iskola.

⊙ (*Dobra, lugosi g. e. püspök*) hirszerint Nagy-Váradra fog áttétetni, Lugosra pedig *Szilágyi*, nagy-váradi kanonok neveztetnék ki püspökké.

△ (*Kegyes adomány.*) Gr. *Rhédey* István, a májai ref. egyház orgonája számára 100 ftot adományozott.

*

— (*Az E. E. E. gyámintézet ügye Nyiregyházán.*) A már közlötteken kivül e czélra ismét a következők adakoztak: Benczur Miklósné 5 ft., Steiger Alajosné 2 ft., Somogyi Mártonné 2 ft., Hvezda Sámuelné 2 ft., Kovács Andrásné 2 ft., Kralovanszky Móricz 2 ft., Kralovanszky András 4 ft., Kralovanszky László 2 ft., Bartholemeidesz János 2 ft., Bartholemeidesz Károly 2 ft., a nyiregyházi jótékony nőegylet 5 ft., Janowszky András 1 ft., Chrenko Balázs 1 ft., Palicz András 1 ft., Racsko Mihály 1 ft., Poruben András 1 ft., Hibjan Dán. 1 ft., Vetórisz Dán. 1 ft., Balczár Ist- 1 ft., Palicz János 1 ft., Zomborszky András 1 ft., Nosság Jánosné 50 kr., Nosság Ludmilla 50 kr., Nosság Ilka 50 kr., Nosság Etelka 50 kr., Lányi Gábor 1 ft., Lányi Máli 50 kr.. Lányi Mari 50 kr., Barzo Juli 50 kr., Ulmer János 50 kr.. Ulmer Manó 50 kr., Gdovin Lotti 50 kr., Gdovin Rózsa 50 kr., Kovács Amália 50 kr., Kovács Ilka 50 kr., Kovács Dániel 50 kr., Kovács Anna 50 kr., Barzo Julianna ismét 50 kr., Nikelszky Erzsi 1 ft., Majerséky Ilka 1 ft., Bencs Jánosné 50 kr., Mósz Adolfné 50 kr., Kovács Mihályné 50 kr., Hankowszky Juli 50 kr., Gyurcsan Juli 50 kr., Fábry Károlyné 50 kr., özv. Kralowanszky Gusztávné 50 kr., Nádasi Mórnő 50 kr., Korfonay Zsuzsi 50 kr., özv. Terszenszky Józsefné 50 kr., if. Terszenszky Józsefné 50 kr., Nagy Sámuelné 50 kr., Hudák Györgyné 50 kr., Bartholemeidesz Jánosné 50 kr.. Barholemeidesz Pál 50 kr., Bartholemeidesz Rudolf 50 kr., Lipták Dán. 50 kr., Szolár András 50 kr., Lenhard János 50 kr., Czinkoczky György 50 kr., Hibján Dán. 50 kr., Zajacz József 50 kr., Rudics János 50 kr., Nácsik Dániel 50 kr., Szikora András 50 kr., Morawszky János 50 kr., Szmolár Balázs 50 kr., Garay György 50 kr., Gyuris Pál 50 kr., Palotay Sám. 50 kr., Márföldi Mihály 50 kr., Csernik András 50 kr., Lentworszky András 50 kr., Lentworszky Sámuel 50 kr., Vrborszky János kr., Magyar Mihály 50 kr., Praviczky Mihály 50 kr., Vinkler János 50 kr., Hudák András 50 kr., Zajasz Márton 50 kr., Kacska József 50 kr., Tersztenszky György 50 kr., Bálint András 50 kr., Sajben Márton 50 kr., Javor György 50 kr., Farbaky Klára 1 ft., Adami Pál 50 kr., Marko Mihály 50 kr., Holek Sámuel 50 kr., Garay György 50 kr., Nácsik Dániel 50 kr., Figeczky István 50 kr., Palicz István 50 kr., Pálicz Mihály 50 kr., Mácsanszky József 50 kr., Prékopa Dániel 50 kr.; összesen 79 ft. 50 kr. — Az első közlés szerint 183 ft.; Öszvessen 162 ft. 50 kr. — Közli *Bartholemeidesz János* lelkész s. k.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

+ (*Az uj-pesti szeszgyárosoknak a sertéshizlalás*) a megyei hatóság által megtiltatott, miután a főorvosi jelentésből kiderült, hogy a sertéshizlalás egészségi szempontból igen káros befolyással van az egész helységre és környékére, a mit Kőbánya környékén is igen sajnosan lehet tapasztalni.

⊙ (*A magyar borok az angol parlamentben.*) A jó emlékezetünkben élő Dunlop, attaché a Bécsben székelő angol követségnél, közelebb igen hasznos szolgálatot tett hazánknak nemzetgazdászati tekintetben, a magyar borokról terjedelmesb jelentést terjesztvén az angol parlament elé. E jelentés veleje a következő: Magyarország hihetlen mennyiségü bort termeszthet, de a termesztésben nincs gazdászati rendszer. Ugylátszik, a magyarok csak a süretig értik a szőlőtő kezelését, ezutáni moduruk a borfejtésnél nyers, hiányos, hanyag; miért is boruk a föld és szőlőgerezdek kitünősége daczára, a kivitelre alig alkalmas. A hazánkban termesztett bor mennyiségét, biztos adatok hiányában Dunlop 390 millió gallonra teszi (egy gallon valamivel több 3 osztrák pintnél), miből a hazai fogyasztás leszámításával, kivitelre mintegy 100 millió gallont vehetni föl. Ha a vasuthálózat tökéletesebben lenne kifejtve, s különösen ha a Fiumába vezető vasut ki volna épitve, a magyar borok kivitele már rég meg volna kettőztetve. Dunlop, jelentése végén az angol borkereskedők figyelmébe ajánlja az erőteljes, pompás magyar borokat, s azt hiszi, hogy czélszerűbb kezelés mellett jobban izlenének az angolololoknak, mint a könnyü franczia borok.

Közintézetek, egyletek.

+ (*A magy. tud. Akademia*) f. hó 12-én tartott ülésében *Ballagi* Mór felolvasá *Torkos* Sándor lev. tag székfoglaló értekezését „A magyar személyszók viszonyitásáról.“ A magyar nagy szótárból kimaradt szóknak már harmadik gyüjteményét küldé be idősb *Mándy* Péter; *Fogarasi* r. tag köszönettel elismeré, hogy e szógyüjteményben van néhány oly szó, mely csakugyan felveendő. Ugyancsak Fogarasi feleletet olvasott fel *Finály* Henrik azon birálatára, melyet a „Korunk“ f. évi 48., 49. és 50. számaiban a magyar nyelv szótára első füzetéről közzé tett. E válasz az akademiai Értesitőben fog megjelenni. Továbbá felolvastatott a nyelvtudományi bizottság f. hó 8-án tartott ülése jegyzőkönyvének több pontja. Többek közt megértők, hogy a bizottság *Kenessey* Albert „hajózási szótárát“ némi észrevételek mellett, dicséretre méltónak találja. *Reyner* Tivadarnak „A magyar nyelv kiejtéséről“ irt értekezését *Hunfalvy* Pál és *Fogarasi* kiadásra ajánlták. Végül az ülésben bemutattatott néhai *Reseta* János végrendeletének az Akademiát érdeklő pontja.

+ (*A békésmegyei gazdasági egyesület közgyülését*) f. hó 4-én tartotta meg b. *Wenckheim* Béla elnöklete alatt. Előtte való nap a szakosztályok működtek. A közgazdászati osztály több igen fontos tárgy felett vitatkozott. Szőnyegre kerülvén a közlekedési ügy. a Kőrös szabályozása főmérnőke, Bodoky, magára vállalta egy terv készitését, mely szerint, Gyula és Békés városok vizicsatorna által volnának összekötendők a pestaradi vasuttal. A takarékpénztár felállitásának szüksége is szóba hozatván, köztudomásra jutott, hogy b. Wenckheim Lászlónak e tárgybani terve már félévvel ezelőtt a helytartótanács elé terjesztetett. — A folyó ügyek elintézése után adattak elő a közgazdászati javaslatai; nevezetesen a) Beliczey István közlé egy Csabán felállitandó tudakozó-intézet progrmamját, mely az egyesület felügyelete alatt működvén, a vevő és eladó közt közvetitő szerepet fogna játszani. A javaslat elfogadtatván, az egyesület egy évre 500 ftot utalványozott ez intézet felállitására. b) Trefort inditványozá, hogy az egyesület nevezzen ki kebeléből egy bizottmányt, mely illető helyen folyamodjék engedélyért egy oly vasuti szárnyvonal előmunkálatai megtételére, mely Szarvast és Orosházát a pest-aradi vonallal kötné össze s Orosházától a Tiszáig folytatandó volna. Az inditvány elfogadtatván, b. Wenckheim Béla, b. Eötvös József, gr. Károlyi Sándor és Trefort Agost bizattak meg ez ügy előmozditásával. c) Az egyesület már rég érezvén egy állandó organum szükségét, miután Szathmáry Károly már engedélyt kapott egy néplap kiadására, e lapot rendes közlönyeül elfogadván, Szathmárynak évenkinti 400 ft. subventiót ajánlott meg. A lap jul. 1-én, „*Zászló*“ czim alatt fog megindulni. — A gyülést lakoma zárta be, délután pedig lóverseny tartatott. Nyerők: Lechner Mihály, Tolnay Gábor, Boros Mihály, Révész Mátyás, Omaszta Szilárd, Bolus, Seres György, Dávid Sándor stb. Az állatkiállitás ugyane napon nyittatott meg, s lovak és birkák tekintetében igen kielégitő volt; de kevésbbé mondhatni ezt a sertések és szarvasmarhákról. A kiállitásban ezüstérmet nyert gr. Károlyi György, és dicsérő oklevelet gr. Wenkheim Gyula merino-juhaikért. A szarvasmarha-kiállitók közül az ezüstérmet gr. Wenckheim Krisztina nyerte el. F. évi okt. 12. és 13-án terménykiállitás rendeztetik, melyre az egylet dijakra 300 ftot és 40 érmet határozott.

+ (*A zalamegyei gazdasági egyesület*) f. hó 20-én d. e. 10 órakor Keszthelyen rendes féléves közgyülését tartandja; előtte való nap pedig az igazgató választmánynak ugyanott ülése leend.

⊙ (*A magyar gyorsiró-egylet*) f. hó 11-ére hirdetett félévi közgyülését közbejött akadály miatt meg nem tarthatván, azt f. hó 25-ére halasztotta. A közgyülésen, melyen több érdekes tárgy kerülend szőnyegre, mindenki szivesen láttatik.

+ (*Becsületszó, mint kötelezvény.*) Varsóban oly kölcsönző-intézeteket létesitenek, melyek a szegényebb lakosoknak becsületszóra kölcsönöznek. A legnagyobb tőke, mit kölcsön adnak, 150 ft; legnagyobb időköz 2 év; a kamat 2 száztóli.

△ (*Az aradi kaszinó*) f. hó 11-én tartott közgyülésében *Deák Ferencz* és b. *Eötvös Józsefet* tiszteletbeli tagokká választá, s egyuttal elhatározta, a magyar irói segélyalaphoz 200 ft. alapitványnyal járulni.

Közlekedés.

⊙ (*A teherszállitó hajóknak lovak általi vontatása*) Budán meg lőn szüntetve. A városi tanács ugyanis, a Dunapart szabályozása s az állatkinzás mellőzése tekintetéből elhatározta hogy a teherszállitó hajók jövő hó 1-től kezdve az Al-Dunáról Ó-Buda határaig remorqueurök által szállittassanak. E határozat a helytartótanács által is megerősittetett.

⊙ (*A győr-keszthelyi vasut ügyében vállalkozott részvénytársulat*) f. hó 7-én tartá alakuló közgyülését, mely alkalommal kitünt, hogy az előmunkálati költségek fedezésére 300 helyett 600 aláiró jelentkezett, minek folytán a 100 ftra határozott részvény 50 ftra, s az első befizetendő részlet 50 ft. helyett 25 ftra szállittatott le. Az egylet elnökeiül megválasztattak: gr. Eszterházy Pál, gr. Zichy Manó és Balogh Kornél; az igazgató választmány elnökeiül pedig Peregi Mihály és Bocskay Ignácz; ezenkivül választatott 40 választmányi tag. A még be nem érkezett aláirási ivek f. hó végeig beküldendők, azontul aláirások nem fogadtatnak el.

Balesetek, elemi csapások.

△ (*Egy halott védelmeül.*) A helybeli lapok közelebb egy szerencsétlenséget emlitettek, melyszerint Gyikó Kálmán, kereskedősegéd f. hó 3-án a városligetbe járó omnibusok egyikének bakjáról *ittas állapotban* leesvén a kerekek által agyonzuzatott. A szerencsétlen ifju mélyen megszomorodott atyja, mezőturi ref. lelkész, Gyikó János ur e hirre vonatkozólag most levelet intézett e lapok szerkesztőségéhez is, melyből, kiderül, hogy Gyikó K., ki különben igen szelid, szerény és reményteljes ifju volt, *nem volt ittas*, s nem is a kocsibakról zuhant le, hanem a kocsi középosztályából, kiesett kalapja után ugrott; azonban a sikos járdán elcsuszván, igy került a kerekek alá. De nem halt meg rögtön, mert még maga képes volt elbeszélni, mint hágott egy ló a nyakára, mint ment keresztül derekán a kerék, s maga jelölte ki, hogy a kereskedelmi kórházba vigyék, hol aztán elhunyt. Valószinüleg még elgázoltatásakori első eszméletlen állapotában, valami lelketlenek órájától, inggombjaitól, gyürüitől és kalapjától megfosztták a szerencsétlen ifjut. Ennek utólagos kijelentésével tartozunk a boldogult becsületének s emlékének; annyival inkább, mivel a boldogult ifjuval. kevéssel halála előtt, nekünk is volt alkalmunk kiadó-hivatalunkban találkozni, hol mivelt, szelid viselete által reánk a legkedvezőbb hatást tette.

— (*Tüzvész Péterin.*) Pestmegye, május 7-én. Érzékeny csapás érte ágost. ev. egyházunkat e f. hó 7-én d. u. órákban, midőn annak 20⁰ hosszu, nemrég ujonnan épült iskolaháza, véletlenül támadt tűz által végkép legett. E csapás annál szomoritóbb rá nézve, mert 10 év óta minden erőködése, igyekezete mellett sem birta jelentékeny templom-adósságát mind ekkoráig letisztázni. A szegény tanító is eléggé érzékenyen sujtatott ezen váratlan szerencsétlenség által. Fájdalom, emberélet is esett áldozatul: egy jóraváló, fiatal nőt oltásközben az omladozó fa s fal agyonütött. Ezer szerencse, hogy szélcsend volt; különben e szárazság, faluhelyen, roppant veszély érhetett volna bennünket; annál inkább, mert a fecskendezőnek semmi hasznát sem lehete venni. Megdicsérendők a veszély helyén tett tevékenységükért: Stokkinger János, a gróf Telekiek gyömrei vadásza, Hornyák Pál, Veszteg Pál. péteri lakosok. Nem különben az előljáróság és átalában a közlakosság is, mely daczára rémülésének, ily esetekbeni járatlanságának — mert emlékezet óta Péterin tűzvész nem volt soha — derekasan végezte oltási s mentési kötelességét. A leégett iskolaház — legalább részben — 400 pftban biztositva volt az első magyar átalános biztositó társaságnál, *mely is harmadnapra a történt kárt 350 ftban azonnal lefizette.* Ami eléggé tanusitja a társaság gyors és pontos eljárását, s érdemesiti azt jó hirnevére. — *D—y K.*

+ (*Tüzvész.*) Gyöngyös-Tarjány községben f. hó 1-én, mint mondják, gyermekek gondatlansága következtében, tűz ütött ki, mely mintegy 25 családot juttatott koldusbotra. A gyöngyösi működvelő társaság a szerencsétlenek javára szini előadást rendeznek.

△ (*Gyilkosság.*) Szegeden f. hó 8-án egy, szabadsággal szülőinél tartózkodó őrmester nagyanyja fejét két kardcsapással kettéhasitotta, mivel ez, ismerve unokája könnyelműségét, az adóssági kifizetésére követelt összeget tőle megtagadta. A zajra egybegyült nép meg akarta a gyilkost kötözni, de ez fenyegetőzve, hogy a ki közeledik, ugy fog járni, mint nagyanyja, önként bement a városházhoz, s magát a hatóság kezeibe átszolgáltatta.

Mi ujság?

⊙ (*A pesti redoute-épülethez szükséges szobrászati munkákat,*) mint értesülünk, a magát Londonban és Brüsszelben kiképzett *Alexi*, szobrászhazánkfia fogja elkésziteni.

△ (*Ajándékok.*) A pesti állatkert még csak tervben van, s már is több helyről érkeznek számára az ajándékok. Igy legujabban Szántóffy, kanonok két fiatal medvét, b. Bánhidy Béla pedig egy vaddisznót s egy fiatal erdei sast ajándékozott a létesitendő állatkertnek.

+ (*A pesti házak és telkek*) ujolag össze fognak iratni és megszámoztatni, telekkönyvi pontosság tekintetéből. — A szénatéri háztulajdonosok folyamodtak a városi tanácshoz, hogy e tér „*Deák Ferencz-térnek*“ neveztessék.

+ (*Reményi Edét*), ki jelenleg Kun-Szent-Miklóson Szász Károlynál időzik, Taxis Rudolf hg a „Hlahol“ czimü prágai dalegylet nevében meghivta Prágában f. hó 17-re tervezett nagy nemzeti dalünnepélyre, melyben az összes cseh dalárdák közreműködendnek.

+ (*A kerepesi ut melletti temetőben*) ezentul a ferenczrendi szerzetesek végzendik a kath. halottaknál a sirbeszentelés szertartását.

△ (*Kubinyi Ferencz, Henszlmann Imre és Ipolyi Arnold*), kik tudományos kutatások végett Keletre utaztak, már megérkeztek Konstantinápolyba, s magasabb helyekről biztosittattak a serájl könyvtárában teendő kutatások engedélye felől. A „M. Sajtó“ szerint nagy előnyükre szolgált azon körülmény, hogy egy török főtiszt azonnal fölismerte Kubinyit, kit a tavalyi országgyülésen látott és szónokolni hallott.

+ (*Gr. Palffy Mór, kir. helytartó*) e hó 14-én Debreczenbe utazott, s Bihart és a szomszédmegyéket meglátogatván, csak 24-ike táján érkezik ismét vissza Budára.

+ (*Csodálatos hatásu villám.*) *Bordeaux* tájékán a villám Planis várba ütött, melynek három lábnyi széles falait egy helyen 15 lábnyi hosszuságban szétszakitá. Ezenkivül a következő hatást tette, mi csodával határos. Egy nagy s egy kisebb ágy a bennvalókkal együtt sértetlenül sodortatott a szoba zugából kellő közepére. — A megtöltött kettős csövü lőfegyver fája porrá égett, de az ércz-cső sértetlen maradt s a fegyver nem is sült el. Egy álló tükör aranyozása egészen lekopott, s a látogatási jegy, mely az üveg és keret között volt, félig elégett. A kandallón álló óra hengere, s a porczellán virágtartó kettérepedtek; a tovább sodort fél elmállott; a megmaradt egészen ép. Egy képről az üveg egészen eltünt. Egy ablaküvegen tojás nagyságu nyilás volt, az üveg többi része pedig egészen sértetlen, mintha a villám e kis nyiláson illant volna el.

+ (*Minő külföldi utlevelek nem láttamoztatnak?*) A „Korunk“ irja, hogy ujabb kormányi intézkedésnél fogva, az Olaszország királya nevében, valamint „Romania“ felirás alatt kelt utlevelek tulajdonosai az osztrák határszéli hatóságoktól bizonyitványt nyernek ugyan arról, hogy tovább utazhatnak, s hogy mennyi időt töltöttek az osztrákbirodalomban — de utleveleik nem láttamoztatnak.

+ (*Ez is érdekes.*) A „Magyarország“ szerint H., felső- vissói r. kath. lelkész, mivel a kir. biztosnál, ennek Vissón létekor tisztelegni elmulasztotta, a kir. biztos részéről, hivatalos följelentés következtében, a szatmári püspök által ezen tisztelgés teljesitésére záridő alatt utasittatott.

△ (*Dobsa Lajos*) a lapok által közlött azon hir ellenében, mintha pályanyertes szinműveit a nemzeti szinházból visszavette volna, kijelenti, hogy ez állitás nem szabatos, a mennyiben darabjait nem vette vissza, hanem csak adatásukat függesztette föl bizonytalan időre, t. i. a szinház ügyei vezetésének jobbrafordultaig.

⊙ (*A londoni világkiállitás megnyitása alkalmával*) a londoni zsebmetszők nagy tevékenységet fejtettek ki. A rendőrségnél nem kevesebb mint 2000 óra ellopása jelentetett be. Bizonyosan pénzes tárcza is nem egy veszett el.

⊙ (*A Jász-Kun-kerületben a marhavész*) tökéletesen megszünvén, a zárlat is megszüntetni rendeltetett.

+ (*Jótékonyságok.*) *Nagy József*, debreczeni kereskedő 10,000 frtnyi alapitványt tett a tiszántuli ref. egyházkerületnél a külföldi egyetemekre utazó debreczeni tanulók és tanárok számára. Özv. *Auer Andrásné* asszony pedig 10,000 p. ftot ajándékozott a debreczeni ref. egyháznak oly czélra, hogy rajta az ugynevezett kis templomban orgona készittessék. Mindkét jóltevő neve méltó arra, hogy az érdemkönyvbe irassék.

△ (*Megtisztelés.*) Fehérmegye visszalépett tisztikara gr. Cziráky Jánost, a megye volt főispánját f. hó 7-én Lovas-Berényben egy művészileg készitett albummal tisztelte meg, ragaszkodás jeleül.

⊙ (*Községi határozat a román nyelvet illetőleg.*) A „Concordia“ szerint Otlaka község Aradmegyében elhatározta, hogy jövőre bármi néven nevezendő községi ügyek kizárólag román nyelven kezeltessenek, s a község előljáróihoz, valamint egyes felekhez is intézett mindennemű rendeletek s parancsok, legyenek azok törvénykezési vagy politikai természetüek, idézvények, törvényes oklevelek s más effélék, csak román nyelven fogadtassanak el.

+ (*Pelissier, franczia tábornagyon,*) párisi tudósitások szerint, tébolyodottság jelei mutatkoztak: Algirban egyik katonai szemlére pongyolában és hálósipkával jelent meg. Furcsán nézhetett ki.

⊙ (*Egy kis izlelető a bécsi lapokból.*) A „Volksfreund“ azt mondja az „Oesterreichische Ztg“-ről, hogy a „Schmerling-miniszterium megfizetett bérencze.“ Az „Oest. Ztg“ nem szokott efféle dolgokban adós maradni, miért is a fennebbi vádra azt felelte, hogy a „Volksfreund“ hazudik „ad majorem Dei gloriam“ (!)

+ (*A fiumei olvasó-egylet*) Tkalacot, az „Ost und West“ szerkesztőjét kitörölte tiszteletbeli tagjai sorából, s elhatározta, hogy a nevezett lapot nem fogja járatni.

⊙ (*Követválasztási furcsaságok.*) Most folynak Poroszországban az országgyülési követválasztások, melyek alkalmával egy választó Garibaldira, egy másik pedig Napoleon császárra szavazott. Ez utóbbi, midőn szándokáról le akarták beszélni, azt válaszolta, hogy Napoleon nagy befolyásu ember, ki sokat fog tehetni érette. Lám, mit tudnak a jó burkusok.

+ (*Országh Antal, egykori cs. k. őrmester,*) ki több évi előtt a 43-ik gyalogezredből megszökvén, azóta Párisban tartózkodik, a „P. Hirnök“ bécsi levelezője szerint kegyelmet kapott s megengedtetett neki, hogy hazájába büntetlenül visszatérjen.

△ (*B. Bach Ede, felső-ausztriai helytartó,*) kinek a mult farsangon a tartományi választmánynyal folytatott keserü viszálkodását emlitettük, — bécsi lapok szerint, hivatalából elbocsáttatott. Hirszerint több helytartói változás is volna készülőben, nevezetesen Cseh- és Morvaországban s Alsó-Ausztriában.

+ (*A kolozsvári nyomdászsegédek*) saját körükből működvelő-társulatot alakitottak, mely jótékony czélokra rendez szini előadásokat.

⊙ (*Buda város tanácsa*) a két testvérváros lakosaira nézve igen üdvös határozatot hozott. Ugyanis elhatározá, hogy a Zugligetbe vezető országutat jun. 1-től kezdve naponkint fogja öntözetni. A fővárosiak e kedvencz mulatóhelyet ezentul bizonyára még számosabban fogják látogatni.

+ (*A budai népszinház mellett*) nem fognak uj nyári szinházat épiteni, miután a budai várostanács, a népszinházat segélyző bizottmány véleményezése alapján, Molnárnak ez iránti kérelmét visszavetette.

+ (*Halálozás.*) *Szepessy Ferencz*, cs. k. tanácsos, Pestváros nyugalmazott polgármestere f. hó 8-án meghalt.

△ (*Halálozás.*) *Pálkövy* Antal, a sárospataki helv. vallásu főiskola tanára, életének 46-dik évében f. hó 6-kán meghalt. Benne nemcsak derék tanárt és irót, hanem a ref. vallás egyik tántorithatlan hivét ragadta el a halál. Ő az, ki a protestánsokra kibocsátott septemberi pátens után Zsedényivel és Mádaival együtt Kassán elitéltetett. Áldás hamvaira!

A m. Akademia palotája.

— (*Ujabb adakozások*), melyek a m. Akademia számára a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beküldettek:

LXV közlés: Steinból (Krain) Gyürky András 16 ft. (fele a tőkéhez, fele a palotára).

Az eddigi I—LXIV közlésekkel együtt begyült összesen **14.858 ft. 1 kr.**, 1 régi római arany, 1 huszfrankos arany, 112 db. cs. arany, 21 kétpftos tallér, 27 porosz tallér, 1 orosz tallér, 4 ujftos, 146 huszas, 18 negyedftos, 1 db. 100 pftos és 10 db. 20 pftos nemzeti államkölcsön kötelezvény s 1 db. 100 ftos erdélyi urbéri kötelezvény.

— **(Adakozások).** A Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez mult héten beküldetett:

A magyarországi **vizkárosultak** *számára*: Kis-Ujfaluról a ref. egyházközség nehány tagja Kovács József lelkész által 3 ft. 26 kr.

Az egyes adakozók: Kovács József lelkész 50 kr., Varga János 20 kr., özv. Kovács Pálné 20 kr., Buthi Sandor 20 kr., Mészáros János 10 kr., Csanda Ferencz közbiró 10 kr., Mészáros Gergely gondnok 10 kr., Dobai Mihály 10 kr., Dobai György 10 kr., Mokos János tanitó 20 kr., Sára János 21 kr., Mészáros István als. 20 kr., Kotsis János 50 kr., özv. Mészáros Pálné 15 kr., özv. Csanda Sándorné 20 kr., ör. Butsi Ferencz 10 kr.

— A Prot. Egyházi és Iskolai lap szerkesztősége által Sárközy Kázmér 30 ft. — Összesen 33 ft. 26 kr.

Az eddigi közlésekkel együtt begyült összesen **1995 ft. 16 kr.**

— *A nemzeti muzeum számára*: Steinból (Krain) Gyürky András 9 ft.

SAKKJÁTÉK.

125-ik sz. feladv. — Bankos Károlytól (Kun-Szent-Miklóson).

Sötét.

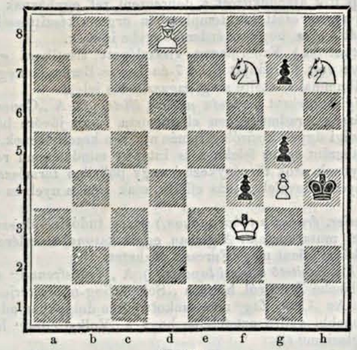

Világos.

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

23-ik számu játszma (Huszár-csel).

ZÁRY ZS. és CSERESNYÉS I. között. Pesten, 1862. april 21-én.

Világos. (Z.)	**Sötét.** (Cs.)	**Világos.** (Z.)	**Sötét.** (Cs.)
1) e 2 — e 4	e 7 — e 5	16) F c 4 — d 3	B f 8 — e 8
2) f 2 — f 4	e 5 — f 4:	17) H e 3 — f 5	F c 8 — f 5:
3) H g 1 — f 3	g 7 — g 5	*A vezérek kölcsönös este egyenlő játékhoz ezetett volna. E helyett a támadás megnyeréséért Sötét merészebb tervet választott.*	
4) h 2 — h 4	g 5 - g 4	18) V e 2 — e 8 : †	K g 8 — g 7
5) H f 3 — e 5	H g 8 — f 6	19) H b 1 — d 2	H b 8 — a 6
Világosnak ez utolsó lépése Kiesericzky kedvencz huzása volt, azért az ily megnyitást Kiesericzky-gambitnak szokták nevezni.		20) V e 8 — h 8 :	F f 5 — g 4 †
6) F f 1 — c 4	d 7 — d 5	21) K d 1 — c 1	F g 3 — e 5
7) e 4 — d 5 :	V d 8 — d 6	22) V a 8 — b 7 :	H a 6 — b 4
Hogy a Világos elsánczolódát gátolja, Sötétnek F f 8 — d 6 egyedül helyes lépése lett volna.		23) c 2 — c 3	H b 4 — d 3 : †
8) d 2 — d 4	F f 8 — h 6	24) K c 1 — c 2	V d 4 — e 3
9) g 2 — g 3	H f 6 — h 5	25) B a 1 — g 1	h 7 — h 5
10) F c 1 — f 4 :	H h 5 — f 4 :	26) V b 7 — b 5	H d 3 — f 2
11) g 3 — f 4 :	F h 6 — f 4 :	27) B g 1 — g 4 :	h 5 — g 4 :
12) V d 1 — e 2	0 — 0	28) B h 1 — f 1	F e 5 — f 4
13) H e 5 — g 4 :	F f 4 — g 3 †	29) B f 1 — f 2 :	V e 3 — f 2 :
14) K e 1 — d 1	V d 6 — f 4	30) V b 5 — d 3	g 4 — g 3
15) H g 4 — e 3	V f 4 — d 4 : †	31) K c 2 — d 1	V f 2 — d 2 : †
		32) V d 3 — d 2 :	F f 4 — d 2 :
			és Sötétnek nyerni kell.

A 120-ik számu feladvány megfejtése.

(Szívos Mihálytól Sárospatakon.)

Világos.	**Sötét.**
B e 6 — e 4 †	K d 4 — e 4 :
V h 5 — f 5 †	K e 4 — f 5 :
H d 1 — f 2	tetszés szerint.
e 2 — vagy g 3 — ‡	

Helyesen fejtették meg. *Nagy-Marján :* Beöthy Maris. — *Veszprémben :* Fülöp József. — *Nagyváradon :* báró Bleszéna István. — *Kun-Szent-Miklóson :* Bankos Károly. — *Zombán :* Rozsnyay Mátyás. — *Parabutyban :* Rothfeld József. — *Török-Szent-Miklóson :* a kaszinó-egylet. — *Pesten :* Cselkó György. — *Jánosiban :* Keszler István. — *Gyula-Fehérvárott :* Horváth Lajos.

Rövid értesítések. Kisebb feladványaink megfejtéseinek közlésénél elégnek tartjuk csak kezdő lépéseket jelölni ki, melyek itt következnek : X = B h 3 — e 3; XI. 1) F f 3 — g 4 † 2) B f 1 — f 8; XII = V a 5 — c 5 †; XIII = V h 7 — c 7 †; XIV = V d 2 — d 1; XV = B b 3 — e 3; XVI = H e 6 — c 5; XVII = B a 8 — a 5; XVIII = 1) B a 5 — b 5 2) e 5 — e 6; XIX = 1) K c 2 — b 2 2) K b 2 — a 3; XX = 1) B f 4 — f 2 † 2) V g 3 — d 3 †; XXI = d 3 — d 4 †; XXII = 1) K g 2 — f 3 a 5 — b 4 : 2) K f 3 — e 3; XXIII = V d 1 — d 4 — A XXIV. számu feladványra vonatkozólag pedig sietünk kijelenteni, hogy *f 2—re* még *Világos Futár* állitandó. — *Pásztó :* K. Zs. A feladványt megvizsgálva, igen szépnek találtuk, de ha Sötét utolsó lépésében a Bástyával az *e 2* gyalogot üti, a mat meg nem adható.

XXV. számu feladvány. — Gold Samutól (Kővágó-Örsön).

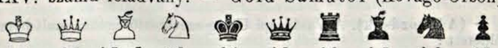

b 4. d 7. b7, c7. e 5. d 4. d 5. d 3 h 7. b 3. f 7.

Világos indul, s 2-ik lépésre matot mond

Nemzeti szinházi napló.

Péntek, május 9. Másodszor : *„Port a szemébe.“* Vigjáték 2 felv. *Labiche* és *Martin* után forditotta *Feleki*. Szintén másodszor : *„Ádám és Éva.“* Vigjáték 1 felv. Irta *Berczik Árpád*. Az első vigjáték körülbelől ugyanazon alapeszme körül forog, mint a „Fenn az ernyő.“ Két család bolonditja egymást, többnek akarnak látszani, mint a minők valóban, hogy gyermekeiknek jó házassági „parthiet“ szerezzenek, mig végre mindkettőjök álarcza egy harmadik által leránatatik, s gyermekeikre ráadják az áldást. E darab, mely igen eltalálja a mai kor társadalmi bibéjét, ma is tetszett, s a szereplők : Szathmáryné, Tóth József, Szilágyi Sándor, de különösen Szigeti, ki ismét egy eredeti alakot teremtett, elismerésre méltólag játsztak. Az „Ádám és Éva“ sem záratott ki még eddig a paradicsomból. Feleki, de még inkább Felekiné játéka nagyon tetszett. A Kigyó (Szathmáry) is ügyesen — mászott a fára.

Szombat, május 10. *„Lammermoori Lucia.“* Opera 3 felv. *Donizettitől.*

Vasárnap, május 11. *„II. Rákóczy Ferencz fogsága“* Eredeti dráma 5 felv. Irta *Szigligeti.*

Hétfő, május 12. *„Az elisondoi leány.“* Operette 1 felv. *„Fortunio dala.“* Operette 1 felv.

Kedd, május 13. *„A dideregő.“* Vigjáték 3 felv.

Szerda, május 14. Először : *„Nő-növelde“* Operette 1 felv, *„Falura kell mennie.“* Vigjáték 1 felv. Tegnapelőtt is operette, ma ismét operette. Eddig csak hetenkint egyszer, csütörtökön traktáltak bennünket efféle csemegével, de ugy látszik, most erre nézve is uj rendet akarnak behozni.

Csütörtök, május 15 Másodszor : *„Nő-növelde.“* Operette 1 felv. *„Szép molnárné.“* Vigjáték 1 felv. Hétfőn operette, szerdán operette, csütörtökön operette; summa summarum : négy nap alatt háromszor operette! „Szivem, mi kell egyéb!?“

Budai népszinház.

Május 9. *„A lepecsételt polgármester.“* Bohózat 2 felv. *„Szép molnárnő.“* Vigjáték 1 felv.

Május 10. *„Tannhäuser parodiája.“* Parodia 3 felv.

Május 11. *„Politikus csizmadia.“* Bohózat 3 felv. Irta *Balogh.* Nagyon együgyü darab. Csupán az énekrészek s egy-két szereplő talpraesett játéka teszi élvezhetővé.

Május 12. *„Peleskei notárius.“* Bohózat 4 felv. Alajosné jutalmára adatott, ki mint igen ügyes „boszorkány“ nagyobb közönséget érdemlett volna.

Május 13. *„Szép juhász.“* Népszinmű 3 felv. *Szigetitől.* A szereplők közt Alajosné és Partényi emelendők ki. Szépné játékát, közbejött akadály folytán, sajnosan kellett nélkülöznünk, s Töröknében, ki őt pótolá, épen nem találtunk elegendő kárpótlást.

Május 14. *„Don Caesar de Basan.“* Dráma 5 felv.

Májas 15. *„Falusi egyszerüség.“* Vigjáték 4 felv.

Szerkesztői mondanivaló.

6024. **Sárbogárd.** M. A. A „Közlemények a kereskedelem és ipar köréből“ czi mü uj folyóirat, melynek első füzete legközelebb jelent meg Pesten, a legszebb reménye kre jogosit s igen kivánatos, hogy kereskedőink s iparosaink által felkarolttassék. Kivána tára megjegyezzük, hogy előfizetési ára, egy évre (X füzet) postán 5 ft.

6025. **Kunhegyes.** S. I. A tudósitás mindkét pontja olyan, hogy nem alkalmas a közzétételre.

6026. **Kecskemét.** H. J. A hozzánk appellált „jelentésben“ nyelvtan elleni vétséget nem találtunk. Legfölebb a „meghivjuk“ helyett állhatna igazabban „meghivja.“ De „társulat“-ról levén szó, még az ily licentia is megbocsátható, kivált szinlapon. (Ez utóbbiak szerkesztésében országos hirre kapott már a budai népszinház, melynek szinlapjain egy két sornyi jelentés sem volt még soha szarvashibák nélkül elmondva. Ajánljuk tanulmányul e stylszörnyetegeket.)

6027 **Tübinga.** K. K. A lapküldési ügy kiadóhivatalunkat illeti. Hiszszük, hogy ön kivánata szerint el lesz intézhető. — A mellékletek most nem közölhetők.

6028. **Kengyel.** M. Gy. Azon nem kétkedik senki, hogy az ön által emlitett nagy kiállitás egyik főczélja pénzspekulatio, de meg kell gondolnunk először, hogy ez a dolog természetében fekszik : másodszor pedig, hogy többi nagy átalános hasznai mellett a magánüzérkedés apró czéljai háttérbe szorulnak. A lapok azért nem emlitik ön észrevételét, mert az ily „fölfedezésért“ alkalmasint megmosolyognák őket.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár		Gör.-orosz naptár		Izrael. napt.	☉ Nap- kelet		☉ Nap- nyug		☾ Hold- kelet		☾ Hold- nyug.	
	Május.		Május (ó)		Ijar	ó.	p.	ó.	p.	ó.	p.	ó.	p.
18	**Vasár.**	**E 4 Cantate**	**E Cant**	**6 6 C.**	Jób 18 The.	4	22	7	31	11	58	8	48
19	Hétfő	Ivó. Pudent.	Ivó, Lib.	7 † feltal.	al. 19 Ivó	4	20	7	33	*	*	10	3
20	Kedd	Bernardin p.	Bernát	**8 Joan, Th.**	20 Ber.	4	19	7	34	12	25	11	17
21	Szer.	Szilárd, Vál.	Szilárd	9 Izajás pr.	21 Szil.	4	18	7	35	12	48	12	27
22	Csüt.	Ilona, Julia	Lenke, J.	10 Simeon	22 Julk	4	17	7	36	1	10	1	34
23	Pént.	Dezső püsp.	Dezső	11 Motius v.	23 Dezs	4	16	7	37	1	30	2	40
24	Szomb.	Janka (Joh.)	Janka	12 Epiphan	**24 388**	4	15	7	39	1	51	3	45

Holdnegyed : ☾ Utolsó negyed 20-án, 4 óra 55 percz este.

TARTALOM.

Kriza János, erdélyi unitarius püspök (arczkép). *Á.* — Szilágyi Mihálynak szomoru dalai török rabságában. *Thaly Kálmán.* A Vezuv, Pompeji és Herculanum (vége) Dr. *Bardocz Lajos.* — A győr-szigeti kórház és kisdedóvó-intézet (képpel). *Bergh K.* — Egy kéjlak Keszthelyen (képpel) *Ráth Károly.* — A debreczeni kastély (folytatás). *Jókai Mór.* — Azoknak, kik a könyveket meg nem becsülik. — Elkésett régészeti levelek Ipolyi Arnoldhoz (rajzokkal). II. *Römer Flóris.* — Egyveleg — **Tárház :** A Rákóczy-induló igazi szerzője. *Balla.* — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés — Balesetek, elemi csapások — Mi ujság? — A m. Akademia palotája. — Sakkjáték. — Nemzeti szinházi napló. — Budai népszinház. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő **Pákh Albert** (lak. : magyar-utcza 1. sz.)

Kiadó-tulajdonos **Heckenast Gusztáv.** — Nyomtatja **Lenderer** és **Heckenast**, egyetem-utcza 4. szám alatt Pesten 1862.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1½ iven jelenik meg. **Előfizetési dij** Buda-Pesten **hazhoz küldve** vagy **postai uton** külön a **Vasárnapi Ujságra** félévre **3 ft.**, a **Politikai Ujdonságokkal** együtt **5 ft. ujpénzben.** — Az előfizetési dij a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utcza 4. szám) bérmentve utasitandó. (Szerkesztőségi szállás : magyar-utcza 1. szám.)

Madách Imre.

E név a mult tél folytán, senkitől nem várva és sejtve, egyszerre lön országszerte ismertté s az irodalmi körökben osztatlan figyelem tárgyává. Madách Imre, kinek fiatalkori irodalmi kisérleteire csak közelebb barátai emlékeznek, s ki azóta, mig lehetett, a vidéki megyei élet politikai küzdterén tünt föl nehányszor, sőt az 1861. évi országgyülésen is mint Nógrádmegye egyik választókerületének képviselője is diszes helyet foglalt el, a fővárosi központ légkörétől távol, a közönség figyelő szemétől észre nem véve, munkás falusi magányában évekig élt lelke nemes vágyainak, komoly tanulmányoknak. E munkás magábavonulás eredménye gyanánt mutatá be a mult télen a Kisfaludy-Társaságnak szép és nagy költeményét : *„Az ember tragédiáját,“* melynek hire örvendetes eseményként járta be az országot s mely által nem csak öregbité nemzeti irodalmunk legszebb diszeit, de egyuttal örökre meg is alapitá saját hirét, dicsöségét. A ki a művet olvasta, mind elismeri, hogy az mély gondolkozás, érző sziv, élettapasztalás és tudományos buvárlat költői alakban született eredménye s egyszersmind e nemzet fiai mivelődési képességének egyik legszebb bizonyitványa.

Madách Imre föllépése sokban hasonlit Arany János meglepő és váratlan feltünéséhez, mely 1847-ben, ugyanazon Kisfaludy-társaság kebeléből sugározván ki, a legörvendetesebb reményekre ébreszté a magyar költészet minden barátait — s mindnyájan tudjuk, e remények azóta mily dús kamatokban valósulának! S most ugyanezen koszorusunk ül a Kisfaludy-társaság igazgatói székében s neki jutott a szerencse, költészetünk egy uj gyöngyét föltedezni, mind a maradandó becsü művet, mind szerzőjét a társaságnak s általa a hazának bemutatni. Madáchot a Kisfaludy-társaság legott megválasztá tagjaul s midőn annak mult márcziusi ülésében székét elfoglalandó, volt, Arany egy rövid beszéddel mutatá be a jelenvoltaknak uj társukat, mely beszéd épen oly szépen jellemzi magát a bemutatót, mint a mily hü fogalmat nyujt az, *„Ember tragédiája“* költőjének azon állásáról, melyet irodalmunkban mintegy titkos rohammal győzelmesen bevett. Arany ekkép szólott :

„Tisztelt társaság! Nekem jutott a szerencse, hogy Madách Imrét e szépirodalmi társaságban bemutassam.

Ezen bemutatás nem most történik először. Oh, emlékszem én, s mindenkor édesen fogok emlékezni a napra, midőn ama nevezetes műnek, az Ember tragédiájának, habár csupán töredékeit olvasva Önök előtt, majd örvendő meglepetés, majd lelkesült csudálkozás, itt javalló elégültség, ott elmélyedő figyelem, mindenütt pedig folytonos, fokozatos érdek kifejezését láttam a hallgatók arczain. Jól esett nekem ily fogadtatása a költeménynek a t. társaság részéről; mert, ugy szólván felelősséget, erkölcsi solidaritást vállaltam vala a sükerre nézve azáltal, hogy e művet Önök elé hoztam. Ugyanis a szerző — méltán jegyzem föl e vonást oly korban, midőn a leghalványabb irodalmi zöldség is, mint pinczében kelt növény, a nyilvánosság napfénye felé nyujtózkodik — a szerző, mondom, egyedül az én itéletemtől függeszté vala fel, lásson-e világot e tragédia, vagy örök homályba veszszen; semmitől nem irtózván annyira, mint félszeg vagy középszerü munkával szaporitni azon verselők számát, kiknek a költővé lehetést „non di, non homines, non concessere columnae.“ Azóta is vettem őszinte vallomását, hogy ha akkor e művet, roszaló itélettel küldöm vissza, már rég tüzbe dobta — s „Ádám utolsó álmát a purgatorium lángjai közt álmodta volna végig.“

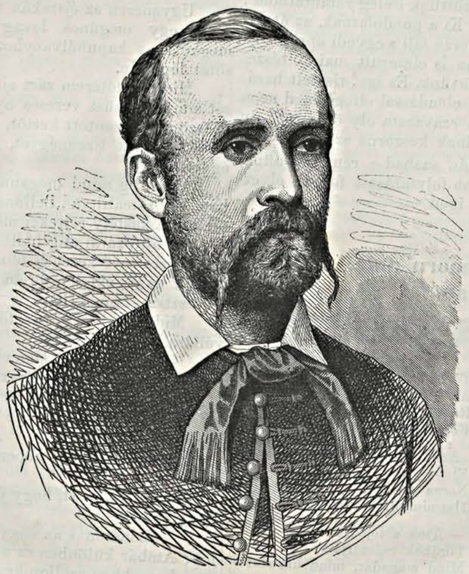

MADÁCH IMRE.

+ 1864.

A költemény, Önök javallása folytán, szépirodalmi társaságunk tekintélye alatt, im megjelent, közkézen forog; és bár iránta, mint minden nevezetesb tünemény iránt, a sajtóban ugy, mint magán körökben, a kritikában ugy, mint az olvasóknál, többféle lehet a vélekedés : azt az egyet ma már bátran kérdhetem : van-e közöttünk — nem mondom e falak, de talán a két ház?